

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET U SARAJEVU
ODSJEK ZA ROMANISTIKU

Usmeno prevođenje
(konsekutivno prevođenje – problemi i strategije)

Završni magistarski rad

Studentica: Arijana Mostić

Mentor: Prof. dr. Edina Spahić-Šagolj

Sarajevo, oktobar 2020.godine

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. KRATKI PREGLED HISTORIJE PISMENOG PREVOĐENJA.....	3
2.1.PREGLED HISTORIJE USMENOG PREVOĐENJA.....	5
3. ODNOS IZMEĐU USMENOG I PISMENOG PREVOĐENJA.....	7
3.1. USMENO PREVOĐENJE.....	9
3.1.1. SIMULTANO PREVOĐENJE.....	12
3.1.2. KONSEKUTIVNO PREVOĐENJE.....	16
4. PROCES USMENOG KONSEKUTIVNOG PREVOĐENJA.....	25
5. PROBLEMI I STRATEGIJE USMENOG KONSEKUTIVNOG PREVOĐENJA.....	35
6. KORPUS: INTERVJU SA PREVODIOCIMA.....	42
6.1. ANALIZA KORPUSA.....	45
7. ZAKLJUČAK.....	47
8. LITERATURA.....	48

1. UVOD

Prevođenje se danas provlači kroz gotovo svaku sferu života. Zahvaljujući tehnološkim i naučnim dostignućima, prevođenje je kroz historiju postajalo sve značajnije, a samim tim se sve više javljala potreba za prevodiocima. Ljudi obično imaju pogrešnu percepciju o važnosti i ulozi jednog prevodioca i posla koji obavlja. Uzimajući u obzir kompleksnost prevođenja, jako zanimljive studije su se počele sporovoditi kako bi se otkrio princip po kojem prevodioci obavljaju posao koji zahtijeva više mentalnih radnji istovremeno. Pored opsežnih studija koje su sprovedene u toku prošlog, ali i ovog stoljeća, i dalje ostaje jedna velika nepoznanica na kojem principu se odvija taj kompleksni mehanizam prevođenja, naročito usmenog.

Cilj ovog rada je da najprije pruži jedan kratki pregled historije pismenog, a nakon toga i usmenog prevođenja. Potom je jako bitno napraviti paralelu između pismenog i usmenog prevođenja, prezentirati u kakvom su odnosu, te koje su im sličnosti i razlike. Nakon što se napravi distinkcija između pismenog i usmenog prevođenja, u radu će biti objašnjeno koje dvije vrste usmenog prevođenja postoje, a zatim šta je to što spada u jednu vrstu usmenog prevođenja, a šta u drugu. Ovaj rad stavlja u prvi plan jednu vrstu usmenog prevođenja tj. konsektivno prevođenje, stoga će se načiniti jedan poseban osvrt koji se tiče samo konsektivnog prevođenja. Iako je rad orijentiran tako da se iznesu problemi i strategije u konsektivnom prevođenju, ponajprije će se objasniti sam proces konsektivnog prevođenja. Kroz proces prevođenja se uviđaju česti problemi sa kojima se prevodioci susreću, ali i strategije pomoću kojih nastoje da te probleme riješe ili umanje. Kada je riječ o procesu prevođenja, prvenstveno će se u radu prezentirati stajališta nekih autora, a nakon toga će biti izložen lični osvrt na proces prevođenja i na sve etape koje ulaze u sam proces prevođenja. Nakon toga će se u radu razmatrati problemi i strategije u prevođenju. Prvenstveno se mora definisati šta je problem, a šta strategija u prevođenju kako bi se dalje mogli iznijeti neki problemi i strategije u konsektivnom prevođenju. Problemi i strategije čine sastavni dio svakog prevođenja, kako pismenog tako i usmenog. Problema i strategija ima u većem broju, ali ograničeni obim ovog završnog rada omogućava da se načini osvrt na samo nekoliko njih. Konkretno na teritoriji Bosne i Hercegovine nije sprovedeno mnogo istraživanja na ovu temu. Ova tema je i korisna i zanimljiva, korisna je zato što može biti od pomoći budućim prevodiocima, ali i onima koji imaju iskustva u prevođenju, a zanimljiva je zato što obuhvata teoriju prevođenja, proces

prevođenja i probleme i strategije u prevođenju. Pri kraju rada će se obaviti kratki razgovor sa nekim iskustvenim prevodiocima iz *Udruženja prevodilaca u Bosni i Hercegovini*, kako bi se prikazao kratki uvid u kompleksnost posla koji obavljaju pod prizmom problema sa kojima se susreću, ali i strategija kojim te probleme nastoje riješiti.

2. KRATKI PREGLED HISTORIJE PISMENOG PREVOĐENJA

Pismeno prevođenje je vjerodostojno prenošenje misli, osjećanja, stavova, činjenica iz jezika A u jezik B (Pavlović, 2000:14). No, na samom početku je jako bitno naglasiti da to nije klasična transpozicija strukture riječi i rečenica sa jezika iz kojeg se prevodi na jezik na koji se treba prevesti. Kada bi to bilo moguće svako bi mogao biti prevodilac. Pismeno prevođenje povlači za sobom niz određenih kompetencija koje je neophodno da ima svako ko se ima namjeru baviti tim poslom. Smatra se da je potreba za bilo kojim vidom pismenog prevođenja postojala oduvijek, s obzirom da nema zvaničnog datuma niti pisanog dokumenta koji potvrđuje tačno vremensko razdoblje otkad se prevodi. Ali, ono što je sigurno jeste da prva svjedočenja o pismenom prevođenju sežu daleko, sve do antike. Jedan od najstarijih djelomično sačuvanih književnih prevoda je Homerova *Odiseja*, koja je prevedena sa grčkog jezika na latinski jezik oko 250. godine prije nove ere. Za ovaj prevod bio je zaslužan rob u Rimu, Livije Andronik (Ivir, 1978:22). Zanimljiva je činjenica da je Ciceron bio jedan od prvih ljudi koji su se bavili teorijom prevođenja. U prilog ovoj činjenici je njegovo djelo *De optimo genere oratorum*, napisano 46. godine pr.Kr. Tako, u prethodno pomenutom djelu, Ciceron iznosi svoj teorijski osvrt na prevođenje, u kojem odbija da se prevodi doslovno. Ono što je Ciceron zagovarao jeste da nije moguće prevoditi *verbum pro verbo*, odnosno riječ za riječ. Ovo djelo može da predstavlja uvod u jednu prekretnicu koja vodi do vječite polemike oko doslovnog i slobodnog prevoda. Pismeno prevođenje se prevashodno koristilo za prevođenje religijskih tekstova koji bi trebali biti dostupni vjernicima. Ovakav vid prevođenja najviše se isticao tijekom srednjeg vijeka postepenim širenjem evangelizacije. Shodno tome, potreba za prevođenjem svetih tekstova, a naročito Biblije, je postajala neophodna. U historiji pismenog prevođenja jako bitno mjesto zauzima i arapska prevodilačka škola. Ova arapska *Prevodilačka škola* datira iz 8. i 9. stoljeća nove ere. Sačinjavala ju je skupina sirijskih učenjaka koji su se nastanili u Bagdadu i tu prevodili grčke tekstove (Aristotela, Platona, Galena, Hipokrata) na arapski. Ti su prevodi sa maurskom invazijom stizali u Španiju i tu su se, u *Prevodilačkom centru* u Toledu, počeli u jedanaestom i dvanaestom stoljeću prevoditi na latinski jezik (Ivir, 1978:22). No, u 13. vijeku počinju u Španiju da pristižu tekstovi pisani izvorno na grčkom jeziku koji su se potom izravno prevodili na latinski, čime je prestala praksa posrednog

prevođenja.¹ Kao što je već spomenuto, najviše su se prevodili religiozni tekstovi, pa tako su i tekstovi koji su u Španiju pristizali na izvornom grčkom jeziku prvenstveno bili religijskog karaktera. No, pravi procvat prevodilaštva se događa u 16. stoljeću, u doba renesanse. Za ovaj period je važno spomenuti Martin Lutherov prevod Biblije iz prve polovine 16. stoljeća. Ovim prevodom je Martin Luther, kako to Ivir (1978:22) navodi: "postavio temelje jedinstvenom njemačkom književnom jeziku." Ono što mijenja kurs dosadašnje prevodilačke prakse (koja se bazirala na tekstove religioznog karaktera) je činjenica da se sve više prevode tekstovi klasičnih autora. Pojam prevodilaštva još više dobija na težini i važnosti sa pojavom štampe u doba renesanse. Pojavom štampe dolazi do javljanja novih generacija čitatelja, što dalje implicira da je dolazilo do brzog umnožavanja prevoda. Sve ovo spomenuto dovodi do izražaja velike, dominantne jezike, a prevodi klasičnih tekstova su služili kao kulturološka razmjena između istih. Sedamnaesto stoljeće možemo sa pravom nazvati zlatnim vijekom prevodilaštva. Ono što je posebno važno istaći je da sve više dolazi do slobodnog prevoda, odnosno adaptacije klasičnih tekstova. Treba svakako spomenuti metaforu *les belles infidèles* koja se općenito veže za sve slobodno prevedene, odnosno adaptirane tekstove. Ova metafora se osobito odnosi na francusko prevodilaštvo, a skovao ju je Gilles Ménage. Ménage je ovaj termin upotrijebio prvenstveno kako bi prokomentarisao prevod Perrot Ablancourta.² Ono što je htio ovom metaforom reći je da ga prevodi podsjećaju na jednu ženu koja je bila jako lijepa, ali nevjerna. U užem prevodilačkom smislu misli se na prevode koji nisu vjerni izvornom tekstu, ali su ipak jako lijepi. Tijekom 18. i 19. stoljeća prevodilaštvo se sve više širi, a samim tim i postaje sve važnije. Razlog za to su trgovinske veze koje su bile intenzivnije, a sa njima i susreti različitih kultura mnogo učestaliji. Sa dodirrom različitih kultura dolazi do pojačanog interesa za izučavanje stranih jezika. U Engleskoj se javljaju i prve teorije o prevodu Biblije, ali i razmišljanja o profanom prevođenju. Razvojem industrije i nauke u 19. vijeku dolazi do značajnog procvata u svakoj sferi života. Zanimljiva je činjenica da sve više dolazi do prevoda egzotičnih djela koja do tada nisu bila predmet istraživanja. Sada se više zagovarao doslovni prevod u odnosu na slobodni prevod. Razlog zbog kojeg se davao primat doslovnom prevodu se jasno vidi prvenstveno na jezičkom, ali i na historijskom nivou.

---

¹ Pod spomenutim posrednim prevođenjem se prvenstveno misli na već prevedene tekstove sa grčkog na arapski, koji su se potom prevodili na latinski jezik. Pojavom izvornih grčkih tekstova, u Španiji počinje izravno da se prevodi na latinski jezik

² Nicolas Perrot Ablancourt (1606-1664) bio je francuski prevodilac grčkih i latinskih klasičnih tekstova i član Francuske akademije

Insistiralo se na promoviranju onoga što je egzotično i strano. Kad je bio u pitanju izvorni tekst, prevodi su se manje adaptirali i uljepšavali, a insistiralo se više na "stranosti" tj. tekst se prestaje isuviše približavati kulturi na koju se prevodi. Jačanjem trgovinskih veza, uspotavljanjem međunarodnih i diplomatskih odnosa od 19. stoljeća pa nadalje sve više dolazi do susreta različitih kultura. Može se reći da se u pravom smislu riječi sve više otvarao put usmenom prevodilaštvu, koje je i dan danas jako aktuelno i potrebno.

2.1. PREGLED HISTORIJE USMENOG PREVOĐENJA

Kako za pismeno prevođenje, tako i za usmeno prevođenje nema zvaničnog datuma ni potvrde otkad se prevodi. No, smatra se svakako da je usmeno prevođenje mnogo starije od pismenog, s obzirom na to da je izgovorena riječ dugo vremena prethodila pisanoj. Ova činjenica je spomenuta i kod autora Claude Lorda, koji u svom članku kazuje sljedeće:

(...) le Verbe, ce n'est rien d'autre que la parole, le mot, le discours, l'expression verbale de la pensée, le véhicule et l'âme du langage, de la langue. Ce Verbe définit un contexte social, culturel, historique, le passé affectif de celui qui l'utilise. Le Verbe oral, sous forme d'un cri tout d'abord, puis d'un son articulé ensuite, constitue le premier élément de la communication entre les individus d'une même race, puis de races différentes, par le truchement, dans la plupart des cas, d'un interprète (Lord, 1999:27).³

Otkako je svijeta i različitih civilizacija koje su se dodirivale i spajale, smatra se da se isto toliko dugo postoji usmeno prevođenje.

(...) Depuis qu'il y a des hommes et qu'ils parlent, ils ont recours à des intermédiaires pour communiquer d'une langue à l'autre. On peut dire que l'interprétation a toujours existé (Seleskovitch, 1968:27).⁴

---

³ Prevod AM: " (...) glas, to nije ništa drugo nego izgovorena riječ, izraz, govor, izgovorena misao, prenosnik i srž jezika i govora. Taj glas definiše društveni, kulturni, historijski kontekst i čuvstvenu prošlost onoga koji ga upotrebljava. Izgovorena riječ, koja je ponajprije bila u obliku krika, zatim artikulisanog zvuka, sačinjava primarni element komunikacije između jedinki istog porijekla, a zatim i različitog porijekla, preko posrednika, što je u većini slučajeva, usmeni prevodilac."

⁴ Prevod AM: " (...) Otkako je ljudi i otkako pričaju, oni su pribjegavali posrednicima kako bi ostvarili komunikaciju i prenijeli poruku sa jednog jezika na drugi. Može se reći da je prevođenje oduvijek postojalo."

Usmeno prevođenje, kao u potpunosti svjetovna funkcija, javlja se u doba Egipćana 3000 godina pr.Kr. U starom Egiptu, državni činovnici su svoja pisma slali faraonu tako što su ih glasnici učili napamet i usput se preslišavali, da bi ih pred faraonom izdeklamovali naizust (Pavlović,2000:8). Dakle, funkcija usmenog prevodioca je svakako postojala od davnih vremena. Naravno, ova funkcija nije oblik prevođenja kakvim ga mi danas poznajemo, ali je svakako začetak ere usmenog prevodilaštva. Ona se veže i za Rimljane, kojima je ova funkcija bila jako značajna. To se jasno vidi kroz njihovo poticanje izučavanja grčkog i latinskog jezika istovremeno. Podrazumijevalo se da svaki malo obrazovaniji Rimljanin pored latinskog jezika poznaje, koliko toliko, i grčki jezik. *Upravi rimskih provincija*, u njenim odnosima sa Egipćanima, Sirijcima, Skitima, Germanima, Keltima i mnogim drugim narodima, prevodilačke usluge su bile neophodne na svim nivoima. Prevodioce je dijelom plaćala država, a dijelom sami činovnici. Još oko 400. godine prije Hrista, rimsko *Ministarstvo unutrašnjih poslova*, *Magister officiorum*, imenovalo je "prevodioce za varvarske jezike", kojima je povremeno povjeravalo i diplomatske zadatke. Za vrijeme punskih ratova, mirovni pregovori su često povjeravani prevodiocima (Pavlović,2000:9). U srednjem vijeku je evangelizacija postupno ulazila u sferu kako pismenog, tako i usmenog prevodilaštva. Nužno je bilo vjerske propovijedi učiniti dostupnim vjernicima, pa je tako usmena prevodilačka praksa bila jako često u upotrebi. Od 1699, Luj XIV je počeo da donosi uredbe koje pokazuju njegovu brigu za obučavanje prevodilaca. On je, naime, propisao da se svake tri godine šalje u Carigrad i Smirnu po šest dječaka od devet do deset godina da bi tamo naučili jezike i postali službeni prevodioci. Ovaj monarh je, 1721., ustanovio i stipendije za ovu djecu, a u Parizu, u liceju Luj Veliki, organizovana je i posebna nastava za njih. Taj licej se, 1873., stopio sa *Državnom školom živih orijentalnih jezika*, ustanovljenom u vrijeme Revolucije (Pavlović, 2000:10).

Danas je usmeno prevođenje neizostavno u svakom segmentu društva, osobito kad dolazi do susreta ljudi iz različitih kultura. Pomoću usmenog prevođenja se ruše jezičke barijere i omogućava se komunikacija između ljudi različitog porijekla i kulture. Prvi oblik usmenog prevođenja u pravom smislu riječi se javlja kao konsekutivno prevođenje. Kako Pavlović (2000:10) navodi, stvoreni su uslovi za pojavu usmenog prevodioca u današnjem smislu reči. On se i pojavljuje, 1919, na *Mirovnoj konferenciji*, u liku Pola Mantua, historičara i profesora londonskog Univerziteta, kasnije jednog od direktora *Instituta za visoke međunarodne studije* u Ženevi. Na toj konferenciji, koja je utrla put *Društvu naroda*, konferencijsko prevođenje učinilo je svoje prve korake. Posebno obučene ekipe primjenile su tada jednu posebnu metodu usmenog

prevođenja, zvanu konsekutivno prevođenje, kada prevodilac počne da govori tek pošto govornik završi jednu određenu cjelinu. Dakle, usmeno, a preciznije kosekutivno prevođenje se u obliku kakvim ga danas poznajemo pojavljuje tek u 20. stoljeću. Neposredno nakon pojave ovakvog oblika prevođenja dolazi i do pojave drugog oblika usmenog prevođenja, odnosno simultano prevođenje koje karakterizira prevođenje koje se aktualizira gotovo odmah nakon govornikovih riječi. Preciznije rečeno, ovaj način prevođenja tj. simultano prevođenje prvi put se pojavljuje 1927. godine na *Međunarodnoj konferenciji rada*. No, praksa korištenja ovakvog načina prevođenja postaje aktuelna tek nakon Drugog svjetskog rata. Sa *Nürnberškim procesom* i izumljenom odgovarajućom tehničkom opremom oživljava simultano prevođenje. U drugoj polovini 20. stoljeća dolazi i do stvaranja različitih organizacija *Ujedinjenih nacija*, kao i drugih vojnih, političkih i međunarodnih organizacija, a samim tim i povećanje obima posla za konferencijske prevodioce. Takav razvoj profesije nametnuo je ubrzo i rešavanje problema obuke konferencijskih prevodilaca, pa je, već 1941, profesor Antoan Veleman, dugogodišnji stručnjak za konsekutivno prevođenje u *Društvu naroda*, osnovao *Prevodilačku školu Univerziteta u Ženevi*, prvu školu čiji je program u potpunosti bio usmjeren na obučavanje pismenih, a posebno usmenih, konferencijskih prevodilaca (Pavlović, 2000:11). Nedugo zatim dolazi i do ubrzanog osnivanja sve više prevodilačkih škola i obuka u okviru univerzitetskog obrazovanja. Osnivanjem mnogih prevodilačkih škola, pored prevodilačke prakse otpočinje i izučavanje traduktologije, kao posebne grane za nauku o prevođenju. I dan danas je prevođenje kao nauka i praksa jako rasprostranjeno i aktuelno. Iako je izrazito plodonosno i obimno istraženo područje nauke, traduktologija i dalje postavlja više pitanja nego što daje odgovora, što se naročito očituje u usmenom prevođenju. Upravo iz tog razloga će se u ovom radu u sljedećim poglavljima prikazati i ukazati na neke probleme prilikom usmenog, a naročito konsekutivnog, prevođenja.

3.ODNOS IZMEĐU PISMENOG I USMENOG PREVOĐENJA

Prije prelaska na ono što je centralni dio ovog rada, jako je važnu napraviti distinkciju između pismenog i usmenog prevođenja. Nažalost, ni dalje se često ne pravi razlika između ove dvije prevodilačke prakse, stoga uloga prevodioca često obuhvata i pismeno i usmeno prevođenje. Ono

što je srodno objema prevodilačkim praksama je preduslov poznavanje jednog ili više stranih jezika. Nadalje, u oba slučaja se prevodi cjelovita poruka, s tim što je u pismenom prevođenju ta poruka izraženije stilski dotjerana, pritom poštujući morfološke, sintaksičke i semantičke odlike jezika na koji se prevodi. Zanimljivo je i to da je usmeni prevodilac u izravnom kontaktu sa govornikom čiju poruku treba prevesti neposredno iza njegovih riječi na drugi jezik, dok pismeni prevodilac nije u izravnom kontaktu sa autorom čije djelo prevodi. Pri usmenom prevođenju se izravno prevodi, što implicira da je vremenski rok vrlo ograničen. Dakle, realizacija usmenog prevođenja se događa na licu mjesta, što ne daje prostora prevodiocu da poruku koju prevodi stilski dotjera. Suprotno tome, pismeni prevodilac najčešće ima dovoljno vremena i potrebnih alata poput riječnika, enciklopedija i sl. da što je moguće više stilski i preciznije prenese poruku iz nekog teksta, iz jezika A u jezik B. Nakon nekoliko pomenutih razlika između pismenog i usmenog prevodioca, treba spomenuti i raznovrsnost i različitost kompetencija kojima prevodilac jedne ili druge vrste raspolaže. Može se reći da pismenog i usmenog prevodioca krasi sljedeće vrline: strpljenje, metodičnost, istraživački duh, vještina korištenja riječnika i stručne literature, znanje daktilografije odnosno vještina korištenja mogućnosti računarskih programa za obradu prevoda. Pored spomenutih karakteristika, usmeni prevodilac mora biti ličnost koju krasi nepristrasnost i samopouzdanje, snalažljivost, sposobnost brze analize, sposobnost globalnog razumijevanja, sposobnost da vješto manipulira objektivno ograničenom leksikom, a iznad svega, sposobnost visoke koncentracije i solidna memorija, kao i vještina hvatanja bilježaka (Pavlović, 2000:37). Po svemu sudeći, ova dva načina prevođenja se dosta razlikuju, ali ono što im je zajedničko i što je na neki način preduslov za obavljanje bilo pismenog bilo usmenog prevođenja je izvrsno poznavanje nekog stranog jezika, te poznavanje opšte kulture treba biti na zadovoljavajućem nivou. Čak, prilikom učenja bilo kojeg stranog jezika, otvara nam se jedan potpuno novi, nepoznati svijet. Učenje stranog jezika povlači za sobom i upoznavanje sa kulturom i tradicijom ljudi sa određenog jezičkog područja. Zahvaljujući tehnološkim, naučnim i drugim dostignućima sve više dolazi do kontakta između ljudi koji ne govore istim jezikom. Upravo zbog toga sve više dolazi do kako usmenih, tako i pismenih prevodilačkih angažmana. Dok usmeni prevodilac omogućava ostvarivanje izravne komunikacije između osoba koje dolaze iz različitih govornih područja, pismeni prevodilac omogućava čitaocu da se prevashodno upozna sa kulturom i običajima jedne nacije.

No, uopšte ne treba dovoditi u pitanje koji je posao teži ili više cijenjen, jer su oba jako bitna. Činjenica je da u zavisnosti od tržišta rada jedan je negdje više plaćen, a drugi manje, ali svakako i pismeno i usmeno prevođenje iziskuju potpunu predanost i odgovornost. Ali, pošto je fokus rada na usmenom prevođenju, u ovom radu će se detaljnije govoriti o toj vrsti prevođenja. Bilo je riječi o pismenom prevođenju iz potrebe da se napravi razlika između dvije prevodilačke prakse, naizgled iste, a istovremeno različite.

3.1. USMENO PREVOĐENJE

Usmeno prevođenje je prije svega komunikacijski čin. Ovakav vid prevođenja omogućava ostvarivanje komunikacije i razumijevanje između sagovornika koji pripadaju različitim jezičkim zajednicama. Tako, Gile (1995:20) za usmeno prevođenje kaže sljedeće:

(...) L'interprétation permet à des personnes appartenant à des cultures différentes et ne parlant pas la même langue de se rencontrer et de dialoguer face à face (Gile,1995:20).⁵

Međutim, bitno je istaći da usmeno prevođenje iziskuje ogroman mentalni napor, s obzirom da je prevodilac u trenutku prevođenja prepušten samom sebi, svom izuzetnom pamćenju, improvizaciji i svim ostalim lingvističkim, ali i drugim znanjima. To nam Pavlović (2000:33) slikovito objašnjava na sljedeći način: *U pozorištu, od trenutka podizanja zavjese pa do iskrenog ili kurtoaznog aplauza, umjetnik je prepušten sebi, svom talentu, svom pamćenju, svojoj fizičkoj i psihičkoj kondiciji, svojoj sposobnosti improvizacije, podsticajnim ili obeshrabrujućim reakcijama publike. Svaka predstava je posebno ostvarenje, a sud o predstavi publika i kritičari donose na osnovu sjećanja, subjektivnog utiska, ličnih sklonosti i sopstvenog ukusa. Slično je i sa usmenim prevodiocem. Bez obzira na moguće prethodne pripreme, od trenutka kada počnu razgovori, usmeni prevodilac je prepušten samom sebi: svom znanju i iskustvu, svojoj koncentraciji i memoriji, svojoj snalažljivosti.* Jedan od najvećih problema je nedostatak vremena, jer se u jako

---

⁵ Prevod AM: "Usmeno prevođenje dopušta osobama koje pripadaju različitim kulturama i koje ne pričaju istim jezikom da se sastaju i razgovaraju licem u lice."

kratkom vremenskom periodu mora prevashodno razumjeti poruka, a onda ista preformulirati i prenijeti na drugi jezik kako to i dolikuje.

(...) Le processus de l'interprétation, c'est à dire le passage d'une langue à une autre, en d'autres termes d'une structure linguistique à une autre, pourrait se résumer en trois mots: Écouter, Comprendre et Exprimer (Lord, 1999:31).⁶

Dakle, slušanje obuhvata prvu etapu usmenog prevođenja, a odnosi se na praćenje toka misli govornika i logičko povezivanje u jednu smislenu cjelinu onoga o čemu govornik iznosi činjenice ili stavove. Jedna od elementarnih stvari na koju treba obratiti pažnju prilikom ove prve etape jeste da se uhvati smisao onoga o čemu se govori, dok se bilo koji vid mehaničkog pamćenja riječi ostavlja po strani. Nijedan usmeni prevodilac neće posegnuti za analizom upotrijebljenih riječi i rečeničnih struktura prilikom govora. Manje je bitna forma, ali je stoga bitno šta će se njome iskazati. Nadalje, druga etapa usmenog prevođenja je shvatanje poruke. Ovdje se zapravo radi o deverbalizaciji poruke i brzjoj, ali temeljitoj analizi kako bi se pronašla smisao. Velika odgovornost se prebacuje na usmenog prevodioca, jer ukoliko prevodilac nije shvatio poruku, neće je onda moći adekvatno prenijeti na jezik razumljiv sagovornicima. Nužno je poruku shvatiti cjelovito, a ne fragmentarno. Tek kada se poruka shvati cjelovito, odnosno ono što je suština same poruke, tek onda se može ista prevesti iz jezika A u jezik B. Treća, odnosno finalna etapa usmenog prevođenja se odnosi na izražavanje, odnosno sam proces prevođenja jedne govornikove cjeline iz jezika A u jezik B. Ova faza, kao i ostale dvije spomenute se dešavaju u vrlo ograničenom vremenskom roku, gdje nema mjesta za krupne pogreške, jer sagovornici očekuju brz i tačan prevod. U ovoj fazi prevodilac daje sve od sebe da odmah pronađe i upotrijebi adekvatne rečenične konstrukcije, kako bi cjelovita poruka došla do primaoca, odnosno sagovornika. Ovakav vid prevođenja povlači za sobom niz složenih kognitivnih operacija, ali i znanja iz raznih oblasti koje su izvan područja onoga čime se usmeni prevodilac bavi. Prije samog sastanka, konferencije i sl., svakom usmenom prevodiocu je neophodna jedna temeljita priprema i upoznavanje sa temom ili temama koja će se voditi tokom nekog sastanka, konferencije i sl. Spisak tema je izuzetno širok, a samim tim i

---

⁶ Prevod AM: " (...) Proces usmenog prevođenja, odnosno prelaz iz jedne lingvističke strukture u drugu, može se rezimirati u tri riječi: slušanje, shvatanje, izražavanje."

vokabular istim manje više prilagođen. Ono što može biti predmet prevođenja su teme iz politike, ekonomije, agrikulture itd. Herbert (1952:24) u vezi ovoga kaže sljedeće:

(...) The interpreter must have a fairly profound knowledge of a number of subjects which frequently arise more or less indirectly in all sorts of meetings and which non-specialists are very fond of debating. Among others may be mentioned contemporary history, political and economic geography, civil law, commercial law, constitutional law, economics, budgetary technique, international trade, parliamentary procedure, international organisation. More superficial but still precise information is also required on subjects such as medicine, agriculture, the technique of various industries, the work of insurance companies, maritime law, physical geography, sociology, etc. (Herbert,1952:24).⁷

Dakle, može se reći da je posao usmenog prevodioca zapravo jedno cjeloživotno obrazovanje, a ne samo praksa. Pored izvrsnog poznavanja jezika i teme o kojoj je riječ na nekom sastanku ili konferenciji, usmeni prevodilac se susreće i sa nizom drugih prepreka koje se nađu pred njim. Tako, naprimjer svaki usmeni prevodilac mora da logički pristupi pri analizi sadržaja poruke govornika. Ono što sagovornici očekuju je brz i tačan prevod, a takav prevod je moguć samo ukoliko je prevodilac shvatio poruku tj. o čemu se zapravo radi. Za razliku od pismenog prevodioca koji mora svoj prevod stilski da dotjera, usmeni prevodilac mora u tačno određenom trenutku da pronade što adekvatnije riječi pomoću kojih će se sadržaj poruke cjelovito prenijeti. Vremenom su se razvila dva posebna tipa usmenog prevođenja: simultano i konsektivno. Simultano prevođenje je usmeni tip prevođenja kod kojeg prevodilac istovremeno sluša govornika i prevodi ono što on kazuje, sa tek sekundu, dvije razlike. Konsektivno prevođenje je usmeno prevođenje jedne određene logičke cjeline govornika, nakon što on završi sa jednim dijelom tog govora. U praksi se danas ne obavljaju proporcionalno ova dva vida usmenog prevođenja. Simultano prevođenje je uveliko zamijenilo konsektivno, gdje god je bilo potrebe da se prevodi na više jezika u sklopu veće konferencije i/ili sastanka. No, i dalje su u praksi zastupljene ove dvije vrste usmenog prevođenja, s obzirom na to da su susreti ljudi koji pripadaju različitom jezičkom području učestaliji nego što su ikad do sad bili. Naivno je misliti da se prevodi riječ po riječ i da u suštini ovaj posao ne iziskuje određene kompetencije. Kada bi bilo tako, onda ne bi bilo potrebe za detaljnim izučavanjem i obavljanjem prakse ovog zanimanja. U tom slučaju bi usmeni prevodilac

---

⁷ Prevod AM: "(...) Usmeni prevodilac mora imati jedno kompletno znanje iz određenog broja tema koje se često, manje ili više indirektno, razvijaju na svim vrstama sastanaka, a o kojima stručni specijalisti raspravljaju. Između ostalog mogu se spomenuti: savremena historija, politička i ekonomska geografija, civilno pravo, komercijalno pravo, ustavno pravo, ekonomija, kontrola budžeta, međunarodna razmjena, parlamentarni procesi, međunarodna organizacija. Nešto više površno, ali ipak precizno znanje je potrebno o temama koje se tiču medicine, agrikulture, tehnike raznih industrija, rad osiguravajućih kuća, primorski zakon, fizička geografija, sociologija i dr."

mogao biti svako, ko manje ili više poznaje neki strani jezik. Nažalost, za razliku od pismenog prevođenja, nakon usmenog prevođenja ne ostaje nikakav pisani trag. Ocjena kvalitete usmenog prevodioca se donosi čisto iz perspektive korisnika prevoda i njihovog subjektivnog doživljaja istog. Ukoliko su se obje strane prilikom nekog sastanka u potpunosti razumjele, može se zaključiti da je usmeni prevodilac dobro odradio svoj posao. Na veliku žalost, mnogi vide samo krajnji ishod, te na osnovu toga procjenjuju da li je usmeni prevodilac obavio svoj zadatak onako kako je to dolikovalo. Mnoge studije su sprovedene kako bi se otkrile i objasnile etape kroz koje prolazi jedan usmeni prevodilac, međutim ono što se dešava u mozgu prevodioca prilikom prevođenja, ostaje i dalje jedna velika nepoznanica. Jako je bitno ljudima teorijski približiti barem djelomično ono sa čime se jedan usmeni prevodilac susreće prilikom obavljanja svog posla. Kada bi se upoznali sa poslom koji jedan usmeni prevodilac obavlja, a isto tako i sa odgovornošću koju nosi, možda bi najzad više cijenili ovo zanimanje.

3.1.1. SIMULTANO PREVOĐENJE

Sa *Nürnbergskim procesom* polako dolazi do procvata usmenog, odnosno simultanog prevođenja. Konačno je izumljena sva odgovarajuća oprema koja zadovoljava sve kriterije kako bi se proces simultanog prevođenja mogao odvijati. Ono što je jedna od bitnijih karakteristika za ovakav vid prevođenja je posebna tehnička oprema bez koje se proces ovakvog prevođenja uopšte ne bi mogao realizirati. Nadalje, simultano prevođenje se bitno razlikuje od konsektivnog, s obzirom da prevod ide sekundu, dvije nakon jedne izgovorene govornikove rečenice.

(...) L'interprétation simultanée transmet le message dans l'autre langue pratiquement en même temps qu'il est prononcé dans la langue originale (Seleskovitch, 1968:28).⁸

Svaki prevodilac koji se bavi simultanim prevođenjem jednostavno mora biti izrazito kompetentan i munjevitom brzinom shvatti, analizirati i preformulirati ono što u tom trenutku govornik izlaže. Iz ovoga se može zaključiti da ovakav vid prevođenja iziskuje izrazitu preciznost i višestruki

---

⁸ Prevod AM: " (...) Simultano prevođenje prenosi poruku na drugi jezik skoro pa u isto vrijeme u kojem je izgovorena na izvornom jeziku. "

mentalni napor, i to sve unutar nekoliko sekundi. Za razliku od konsekvativnog prevođenja gdje se prevodilac nalazi u neposrednoj blizini govornika i sagovornika, prilikom simultanog prevođenja on je fizički odvojen od govornika. Tokom simultanog prevođenja, prevodilac ima svoju kabinu, slušalice i mikrofon pomoću kojih istovremeno sluša govornika, te potom izravno prevodi na drugi jezik govornikone riječi onima kojima je prevod potreban. Ovaj proces opisuje i Pavlović (2000:46) u svojoj knjizi *O prevodilaštvu i prevodiocima*, gdje spominje sljedeće:

(...) simultano prevođenje, danas se praktično isključivo obavlja uz pomoć elektronskih uređaja: u kabini, koja je fizički odvojena od sale u kojoj se obavljaju razgovori, ali tako da prevodilac vidi i govornika i publiku (kroz stakleni zid kabine), prevodilac sluša govornika u sali preko slušalica, i prevodi u mikrofon, preko koga prevod stiže nazad u salu, žičanim ili bežičnim putem, onim učesnicima u razgovoru kojima je prevod na tom jeziku potreban. Logično, koliko se jezika govori u sali toliko će biti angažovano prevodilačkih kabina. Učesnici u sali imaju mogućnost da na svom uređaju biraju kabinu iz koje će slušati prevod, kao što i prevodilac u svojoj kabini može slušati ne samo salu, već i bilo koju drugu kabinu (Pavlović, 2000:46).

Uopšteno govoreći, kako bi pristupio simultanom prevođenju, svaki usmeni prevodilac bi prije prevođenja trebao da ispuni nekoliko bitnih preduvjeta. Prvi od tih preduvjeta je svakako poznavanje jednog stranog jezika ili više njih. Međutim, poznavanje jezika je samo jedna od bitnih temeljnih karakteristika ovog zanimanja. Moglo bi se reći da je jezik na neki način samo "instrument" pomoću kojeg se ovaj posao obavlja.

Simultanom prevođenju treba pristupiti sa velikom dozom ozbiljnosti, s obzirom na dinamični tempo ove vrste prevođenja. Svakako da je neophodna jedna temeljita priprema i upoznavanje sa onim što će biti tema jedne konferencije ili sastanka. S obzirom da se većinom radi o temama koje se tiču uskospecijalizovanih struka, na tim konferencijama ili sastancima se upotrebljava i hermetički jezik, koji je manje više izvan dometa onoga ko ne pripada toj struci. Pod ovim se misli da je teško, možda ponekad i nemoguće shvatiti i prenijeti poruku na drugi jezik ukoliko prevodilac nije upoznat sa onim što je tema nekog sastanka. Ova temeljita priprema iziskuje određeno vrijeme, ali je neophodna, naročito u simultanom prevođenju. Tokom simultanog prevođenja se jednostavno ne tolerišu krupne greške koje bi prevodilac mogao napraviti, a to bi onda svakako mogao biti odraz njegove nedovoljne pripreme za obavljanje ovog posla. Podrazumijeva se da usmeni prevodilac nikad neće biti u mogućnosti u istoj mjeri poznavati neku određenu temu kojom će se baviti govornik i ostali sagovornici, ali se svakako očekuje da do određene mjere poznaje temu i vokabular srodan istoj. Kako navodi Ivir (1978:163-164): *Da bi*

simultani prevodilac mogao misliti zajedno sa govornikom, on mora poznavati materiju o kojoj govornik izlaže vlastite misli. Ako on ništa ne zna o predmetu o kome se govori, neće moći slijediti govornikovu misao i bit će prisiljen samo nizati lingvističke jedinice umjesto da prenosi obavijest. Poznavanje materije - kao zajednička iskustvena osnova koju prevodilac dijeli sa odašiljaocem – važna je komponenta svakog prevođenja, a u simultanom prevođenju ističe se kao posebno važna zato što prevodilac nema vremena da se usred prevođenja informira o nekom predmetu toliko koliko mu je potrebno da shvati obavijest (Ivir, 1978:163-164).

Ono što predstavlja poteškoću prilikom ovakvog prevođenja je i ritam koji nameće govornik. Tako se prevodilac mora prilagoditi tempu koji postavi govornik od samog početka. Ali, ono što je olakšavajuća okolnost za govornika, predstavlja veliki mentalni napor za prevodioca. To se odnosi prvenstveno na činjenicu da skoro svaki govornik ima unaprijed spremljen govor, ili barem koliko toliko sređen tok misli koje će se na sastanku polako razvijati. Što se tiče prevodioca, njegova funkcija je da adekvatno prenese poruku, sa što većom preciznošću. Moglo bi se reći da prevodilac na neki način mora "predvidjeti" govornikov tok misli, te se prilagoditi tempu i redoslijedu kojim se one iznose. Jedna od težih okolnosti je da nema mjesta velikim greškama i da nema dovoljno vremena da bi se detaljno analizirala poruka, jer se ona mora shvatiti doslovno u par sekundi. Dakle, prevodilac gotovo automatski prenosi poruku iz jednog jezičkog koda u drugi. Međutim, on tu poruku mora smjestiti u odgovarajući kontekst, pri čemu tehnički vokabular otežava realizovanje te operacije. Učenje tehničkog vokabulara smatra se neophodnom pripremom, naročito prilikom simultanog prevođenja. Ono što prevodilac sebi ne smije da dopusti jeste površno spremanje tehničkog vokabulara ili učenje napamet. Ukoliko je prevodiocu većina vokabulara koji se upotrebljava na nekoj konferenciji velika nepoznanica, on rizikuje da kasni sa svojim prevodom iza govornika. Ako kasni iza govornika, mora ipak da ima dovoljno dobru memoriju kako bi zapamtio ono što je prethodno rečeno, pritom prateći i dalje tok kojim se razvija diskusija. Kada govornik počne da priča, on uopšte ne pojmi intervenciju prevodioca koji je tu kako bi prenio njegovu poruku. On se svojim sagovornicima obraća kao da ga razumiju, a samim tim i nameće sopstveni tempo kojim izlaže svoje ideje. Može se iz ovoga zaključiti da dobra memorija i izrazito visoka koncentracija igraju veliku ulogu u simultanom prevođenju. Prevodilac nastoji da ispuni očekivanja svih prisutnih kojima prevodi, a da bi to uspio on je u ulozi posrednika. U toj ulozi posrednika mora imati na umu kako prevodi misli, činjenice i stavove nekog drugog, a ne svoje vlastite. Prilikom simultanog prevođenja svakako nema dovoljno vremena kako bi

prevodilac na osnovu subjektivnog dojma prenio poruku iz jezika A u jezik B. Dok prevodilac simultano prevodi, trebao bi izuzetno dobro znati jezik sa kojeg prevodi i jezik na koji prevodi. Nužno je da prevodilac aktivno u manjoj ili većoj mjeri koristi oba jezika. Treba naglasiti da simultani prevodilac, kao jezični profesionalac, mora jezikom vladati bolje nego obični izvorni govornik. On mora posjedovati bogatiji rječnik i daleko veću elastičnost u upotrebi sintaktičkih struktura i stilskih sredstava nego oni čija će on izlaganja simultano prevoditi. A sve to jezično znanje mora simultani prevodilac posjedovati kao potpuno automatizirani mehanizam koji funkcionira bez intervencije svijesti (Ivir, 1978:164).

Međutim, i pored izvrsnog poznavanja jezika, simultani prevodilac je uskraćen vremenom tako da se poruka ne može nikad do kraja jezički stilski dotjerati. Poruku je u jezičkom smislu moguće koliko toliko stilski dotjerati kod konsekutivnog prevođenja, ali u simulanom prevođenju je najbitnija stvar da poruka cjelovito dođe do primaoca. Ali, kako bi uspješno odradio posao, usmeni, a posebno simultani prevodilac prolazi kroz detaljnu i profesionalnu obuku koja se najčešće obavlja na univerzitetskom nivou i/ili raznim prevodilačkim školama. Tako, budući usmeni prevodilac na obuci usavršava raznorazne tehnike i strategije koje se koriste prilikom prevođenja. I pored usavršavanja same tehnike prevođenja, uopšteno govoreći svaki usmeni prevodilac mora da ima bogat vokabular, te da mu je poznavanje opšte kulture na jako dobrom nivou.

Činjenica je da je simultano prevođenje danas umnogome zamijenilo konsekutivno. Na svakoj velikoj konferenciji, gdje je prisutno više stranih jezika i kultura, poseže se za simultanim prevođenjem. Razlog tome je veća efikasnost i bolja raspodjela vremena, jer se simultano prevodi odmah iza govornika. Međutim, realizacija simultanog prevođenja nije moguća ukoliko nisu stvoreni uslovi za tehničku opremu i postavljanje iste. Zbog toga je i dalje simultano prevođenje rezervisano za velike konferencije, gdje je moguće postaviti tehničku opremu i posebne kabine za prevodioce. U praksi se i dalje koristi i konsekutivno prevođenje, koje je rezervisano za manje skupove, sastanke i sl. Konsekutivno prevođenje je jako praktično i ekonomično, s obzirom da ne iziskuje tehničku opremu kako bi se prevod realizovao. Ova dva vida prevođenja, simultano i konsekutivno, koliko se razlikuju toliko su i slični jedno drugom. Zbog toga se ne može pričati o jednom, a da se ne spomene drugo i obratno.

3.1.2. KONSEKUTIVNO PREVOĐENJE

Konsekutivno prevođenje, za razliku od simultanog prevođenja, je prevođenje koje ide nakon izgovorene jedne logičke cjeline govornika. Ta cjelina može da bude duga nekoliko minuta, ali i da seže do nekih dvadesetak minuta. Kod ovakvog vida prevođenja izrazito visoka koncentracija ali i memorija su nužne. Memorija, ipak, ne igra toliku veliku ulogu u simultanom koliko u konsekutivnom prevođenju, iz razloga što pri simultanom prevođenju prevod ide skoro pa istovremeno. Prilikom konsekutivnog prevođenja, zadatak prevodioca je prenijeti poruku cjelovito na osnovu onoga što je samo jednom čuo. Dakle, on samo jednom čuje dio nekog govora koji mora vjerodostojno prenijeti u drugi jezički kod, pritom se oslanjajući na to da je dobro shvatio poruku. Kako Ivir (1978:166) navodi, *osnovno je pravilo u memoriranju poruke koju treba konsekutivno prevesti da se ne slušaju i ne pamte riječi i rečenice kojima je izražena izvorna poruka, nego da se pamti obavijesni sadržaj i logička struktura izlaganja*. Ono što je možda olakšavajuća okolnost za većinu konsekutivnih prevodilaca jeste mogućnost korištenja pojedinih alata, od kojih je vođenje bilješki tokom slušanja govora od izrazitog značaja. Bilješke pomažu pri podsjećanju na sadržaj poruke koju je prevodilac samo jednom čuo. Kroz proces vođenja bilješki, prevodilac stavlja na papir samo ono što je nužno kako bi poruka integralno došla do primaoca. Međutim, jako je kompleksno obavljanje više operacija istovremeno. Iako prevodilac prilikom konsekutivnog prevođenja ne prevodi istovremeno kao što je to slučaj sa simultanim, ovakav vid prevođenja se ne može okarakterisati kao mnogo lakšim od simultanog. Tako, svaki konsekutivni prevodilac mora naučiti kako da istovremeno sluša govornika i zapisuje ono što mu je bitno kako bi ponovo preveo isti sadržaj na drugi jezik. Ukoliko bi prevodilac mehanički zapisivao ono što bi stigao dok bi govornik izlagao, te bilješke mu ne bi bile od pomoći. *Nikakvo bilježenje ne može pomoći prevodiocu koji nema dobro pamćenje. šta više. prevodilac koji se previše osloni na svoje bilješke, rizikuje da se silno umori od bilježenja, a da zatim ne bude u stanju da prenese poruku, već samo gomilu pribilježenih riječi od kojih sagovornik nema nikakve koristi* (Pavlović, 2000:39). Samo ako prevodilac shvata suštinu poruke i razmišlja o istoj dok vodi proces bilješki, tek tada se može reći da mu te bilješke mogu poslužiti kao pomoćni alat prilikom reformuliranja poruke. Prilikom konsekutivnog prevođenja prevodilac je uvijek u neposrednoj blizini govornika, ali i sagovornika, s obzirom da se ne koristi nikakva tehnička oprema kao u simultanom prevođenju.

Jedna od prednosti u konsekutivnom prevođenju je i povratna informacija publike, odnosno onih za koje se prevodi. Prevodilac može jasno vidjeti da li su oni za koje prevodi shvatili poruku i da li je tačno preveo.

(...) In der Konsekutivsituation hat der Dolmetscher mehr Einflußmöglichkeiten auf die Gesprächsteilnehmer als der Simultandolmetscher in der Kabine (Dörte, 2002:37).⁹

Isto tako, konsekutivni prevodilac ima mogućnost da prati tok kojim se odvija neki sastanak ili skup. Pošto prevodi tek nakon saslušane jedne cjeline, konsekutivni prevodilac može da predvidi u kojem smjeru će se dalje odvijati razgovor. Još jedna prednost u odnosu na simultano prevođenje se ogleda u stilski i jezički dotjeranijoj poruci na ciljnom jeziku. Konsekutivni prevodilac ima na raspolaganju tek nešto malo više vremena kako bi poruku koju mora prevesti jezički dotjerao. Ali, ne smije se svakako uhvatiti u zamku da previše razmišlja o najadekvatnijoj riječi kojom će nešto prevesti. Bitno je naći odgovarajuću riječ za ono što je ključno, pritom ne ići u detalje i pokušavati se sjetiti koji bi bio najbolji ekvivalent za to. U suštini, svakako je najbitnije da je poruka prenesena onako kako to dolikuje, a riječi i rečenične strukture koje će prevodilac upotrijebiti prilikom prevoda su sasvim sporedne. Konsekutivni prevodilac privremeno "prisvaja" ideje koje je iznio govornik, a nedugo zatim ih nastoji preoblikovati u drugi jezički kod i prenijeti primaocima koji nisu sa istog jezičkog područja kao govornik. Ali, govornikove ideje koje su posredstvom prevodioca dospjele do njegove publike, odnosno sagovornika, ne smiju da izgube svoj prvobitni semantički smisao. Ovdje se treba svakako vratiti na spomenute bilješke koje se vode tokom prevođenja, jer su one jako bitan pomoćni alat prilikom rekonstruiranja ideje/a i generalne poruke koju je govornik imao za cilj da uputi svojim sagovornicima.

Tokom prevođenja, prevodilac mora ostvarivati kontakt očima sa svojom publikom, kako bi ga mogli pratiti i kako bi odmah dobio povratnu informaciju da li ga razumiju ili ne. Elokventnost, dobra dikcija i boja glasa prevodioca igraju važnu ulogu. Da li će poruka biti primljena kako to dolikuje zavisi i od drugih faktora, među kojima su: fizička udaljenost prevodioca od govornika i njegovih sagovornika, buka u sali, fizički/psihički umor prevodioca itd.

---

⁹ Prevod AM: " (...) U situaciji konsekutivnog prevođenja, prevodilac ima više uticaja na sagovornike nego simultani prevodilac u kabini. "

Kao što je već spomenuto, za razliku od simultanog prevodioca koji je fizički izolovan od govornika i sagovornika u svojoj kabini, konsekutivni prevodilac je u stalnom dodiru sa govornicima i sagovornicima. Upravo iz razloga što je u stalnom dodiru s njima, konsekutivni prevodilac svojim intervencijama, odnosno prevođenjem, održava komunikaciju između dvije različite strane. Kako bi održao tu komunikaciju do kraja, prevodilac mora prije svega biti osoba koja je otvorena, pozitivnog duha, profesionalna i dostojna svog zadatka. S obzirom na to da mora održavati kontakt sa onima kojima prevodi, to ne smije biti osoba koja je zatvorena, nezainteresovana i koja prevodi samo u jednom tonu od početka do kraja. To bi svakako uticalo na sve prisutne i kako bi vrijeme odmicalo, vrlo je vjerovatan scenario da bi se izgubila ta komunikacijska nit između dvije strane. Isto tako, prevodilac mora do samog kraja biti objektivan, jer njegovi lični stavovi o nečemu što je izneseno prilikom govora ne smiju da utiču na njegov prevod. On mora uvijek biti svjestan da je njegova uloga u ostvarivanju komunikacije između dvije skupine ljudi koji se ne raumiju od velikog značaja, ali isto tako da je on samo posrednik između dvije strane. Nažalost, iz tog razloga se ne cijeni dovoljno ovaj posao, jer su ljudi naviknuti da pogrešno protumače šta zapravo obuhvata ta uloga posrednika između dvije strane. Treba uzeti u obzir da se često prevodi i u konfliktnim situacijama, što dodatno otežava posao prevodiocu jer poruka koju prenosi ne smije biti pogrešno shvaćena ili dvosmisleno prenijeta. Ulog je svakako veliki, pa samim tim se detaljno usavršava obuka za usmenog prevodioca. Usmeni prevodilac ne može biti svako, tako da se taj posao prepušta samo onima najstručnijima koji su prošli kvalitetnu, profesionalnu obuku.

Iako je prethodno već teorijski spomenuto ponešto vezano za konsekutivno prevođenje dalje u tekstu će biti iznesen malo detaljniji osvrt na konsekutivno prevođenje. Ovaj dio se može smatrati i centralnim dijelom samog rada jer se tiče svih pojedinosti, problema i strategija konsekutivnog, ali i usmenog prevođenja općenito.

Konsekutivno prevođenje je prvi oblik usmenog prevođenja. U ovoj vrsti prevođenja, usmeni prevodilac prevodi iz jezika A u jezik B nakon što govornik završi jednu cjelinu svog govora. To može potrajati otprilike od nekoliko minuta pa do nekih dvadeset minuta, u zavisnosti od misli i ideja koje govornik iznosi. Može se reći da je prevođenje u globalu izuzetno plodonosno područje istraživanja. Mnogi autori su na osnovu svog iskustva u svojim knjigama i istraživačkim radovima

iznijeli dosta informacija vezanih za konsekutivno prevođenje. Shodno tome, važno je na samom početku uvrstiti nekoliko definicija konsekutivnog prevođenja prema sljedećim autorima:

1. Andrew Gillies, u knjizi *Note-taking for consecutive interpreting-a short course* (2005:3) daje sljedeću definiciju:

(...) Consecutive interpreting is one of two skills that go to make up what we call conference interpreting. It involves listening to what someone has to say and then, when they have finished, reproducing the same message in another language. The speech may be anything between a minute and twenty minutes in length and the interpreter will rely on a combination of notes, memory and general knowledge to recreate their version of the original (Gillies, 2005:3).¹⁰

2. Marta Abuín González, u knjizi *El proceso de interpretación consecutiva* (2007:5) navodi sljedeću definiciju:

(...) La interpretación consecutiva se define como un tipo de traducción oral a una lengua de llegada de un discurso pronunciado en una lengua de partida. Esta traducción tiene lugar una vez que el orador ha terminado su intervención o un segmento de ella (Abuín González, 2007:5) ¹¹

3. Danica Seleskovitch, u knjizi *L'Interprète dans les conférences internationales* (1968:27-28) za konsekutivno prevođenje navodi sljedeće:

(...) En consécutive, l'interprète fait son interprétation lorsque l'orateur a terminé son intervention. Celle-ci peut durer quelques secondes (quelques dizaines de mots) ou plusieurs minutes (quelques centaines ou milliers de mots) (Seleskovitch, 1968;27-28).¹²

---

¹⁰ Prevod AM: "Konsekutivno prevođenje je jedna od dvije vještine onoga što nazivamo konferencijskim prevođenjem. Ono uključuje slušanje onoga što neka osoba ima za reći, a potom, kada završi, reproduciranje iste poruke na drugom jeziku. Govor može potrajati između jedne i dvadeset minuta, a usmeni prevodilac će se osloniti na kombinaciju bilješki, memorije i poznavanja opšte kulture kako bi stvorio svoju verziju originalne poruke. "

¹¹ Prevod AM: "Konsekutivno prevođenje se definiše kao vrsta usmenog prevođenja nekog govora sa izvornog jezika na ciljani jezik. Ovo prevođenje se realizuje jedanput nakon što je govornik završio svoj dio govora, ili barem jedan segment istog"

¹² Prevod AM: " U konsekutivnom prevođenju, prevodilac prevodi nakon što govornik završi sa svojom intervencijom. Ta njegova intervencija može potrajati nekoliko sekundi (nekih desetak riječi) ili nekoliko minuta (nekih stotinjak ili hiljadu riječi)."

Dakle, čim govornik završi svoj govor ili dio govora, tu nastupa konsekutivni prevodilac. Međutim prevođenje je sve osim jednostavnog, linearnog procesa. Prevodilac tokom ovog procesa prolazi kroz više različitih faza, od kojih je svaka od njih bitna karika kako bi se uspješno došlo do prevoda. Konsekutivni prevodilac u kratkom vremenskom rasponu izvršava više mentalnih radnji koje uključuju: slušanje, pamćenje, analizu, vođenje zabilješki i reprodukciju sadržaja. Kako bi uspješno došlo do realizacije svih etapa, nužno je da prevodilac posjeduje niz vještina i znanja koja su mu potrebna za to.

Prva stvar koja je jednom prevodiocu potrebna tiče se poznavanja barem jednog stranog jezika. Jasno je da prevodilac nikada ne može u tačnom omjeru poznavati strani jezik kao svoj maternji, ali svakako treba izuzetno vladati stranim jezikom (iz kojeg najčešće prevodi u maternji jezik), u tolikoj mjeri da nema poteškoća na fonološkom, leksičkom, sintaksičkom i semantičkom nivou. Ali, izuzetno dobro poznavanje stranog jezika ne pruža mogućnost svakome da se bavi prevođenjem. Pored poznavanja jednog ili više stranih jezika, očekuje se od onoga koji se želi baviti usmenim prevođenjem da mu je izvrsno poznavanje opšte kulture. Nadalje, kako bi prevod bio ozbiljan i kvalitetan, angažuje se uvijek osoba koja je fakultetski obrazovana za prevodioca, ili ipak koja je uspješno završila neki vid obuke kroz neku od prevodilačkih škola. Usmeno prevođenje, pored osnovnih preduslova, iziskuje i određeni niz drugih kompetencija. Prevodilac može biti samo neko ko je u svakom trenutku spreman biti izložen izrazito visokom mentalnom naporu, pritisku, improvizaciji, ali i neko ko može dobro obavljati više različitih radnji istovremeno. Konsekutivni prevodilac mora biti spreman na to da prihvati i u svakom trenu slijedi tempo koji mu je nametnut od strane govornika. Pošto je usmeno prevođenje prevashodno komunikacijski čin, prevodilac se nalazi u jednoj posebnoj situaciji gdje dvije strane imaju za cilj ostvarivanje komunikacije jedna sa drugom. No, kako bi se ispunio taj cilj, konsekutivni prevodilac mora prihvatiti činjenicu da je samo posrednik između dvije strane, te da ne bi trebao ostaviti prostora za svoje lične dojmove koji se tiču teme koja je predmet razgovora. Teme koje su predmet nekog sastanka ili konferencije obično su daleko izvan struke prevodioca. Iz tog razloga, usmeni prevodilac mora prije samog sastanka ili konferencije disciplinarno se upoznati koliko god je moguće sa onim što će biti predmet razgovora. To mogu biti raznorazne teme iz sfere ekonomije, biologije, prava, medicine, hemije itd. Spisak tema može biti sve širi i raznovrsniji, a ovakve teme povlače za sobom i posebnu terminologiju svojstvenu za određenu nauku, pa tako prevodilac mora

u određenoj mjeri da usvoji i konceptualizira određene pojmove koji bi mogli biti ključni kako za sam razgovor na sastanku ili konferenciji, tako i za sam proces prevođenja. Tehnički vokabular često predstavlja jednu od elementarnih poteškoća sa kojom se usmeni prevodioci nose, a to je osobito izraženo prilikom konsekutivnog prevođenja. Naime, prilikom konsekutivnog prevođenja lakše i češće se mogu uočiti greške samog prevodioca, a koje u dobrom procentu se tiču neadekvatnog prevoda riječi koje spadaju pod kategoriju tehničkog vokabulara. O tome govori i dugogodišnji konferencijski prevodilac i teoretičar prevođenja, Danica Seleskovitch, gdje u svojoj knjizi *Langage, langues et mémoire* (1975:45) iznosi sljedeće:

(...) l'interprète qui traite en consécutive une discussion technique se trouve placé devant trois éléments dont il a une connaissance inégale: la langue, le sujet, le vocabulaire spécialisé. Ses moyens d'action sont: la maîtrise complète de la langue, la préparation qui lui permet d'acquérir dans les deux langues le vocabulaire technique et les notons qu'il recouvre, enfin et surtout l'intelligence qui lui permet de saisir à travers la langue le sens des informations qui lui sont fournies sur le sujet qu'il ignore presque en totalité (Seleskovitch, 1975:45).¹³

Dakle, konsekutivni prevodilac mora uzeti u obzir u kolikoj mjeri je važna jedna detaljna priprema prije samog prevođenja. No, ponekad se desi da i pored jedne ozbiljne i temeljite pripreme, konsekutivni prevodilac dođe u situaciju kada ne zna značenje nekog spomenutog pojma, ili ne zna njegov adekvatan prevod. U tom slučaju može se osloniti na to da pita nekog od prisutnih za značenje jedne određene riječi ukoliko nije u mogućnosti da se sjeti u tom trenutku prevoda, ili ipak ne zna šta ona znači.

Treba uzeti u obzir da se govornik obraća svojim sagovornicima, odnosno publici, pa samim tim će njegov ton i način obraćanja biti prilagođen onima kojima se prevashodno obraća. Svako obraćanje ima svoj jasno definisan cilj. Iz tog razloga govornik se obraća sa unaprijed definisanim ciljem koji prevodilac treba otkriti. Može se reći da prevodilac istovremeno nastoji prepoznati smisao i cilj poruke govornika. Prepoznavanje cilja govornika, odnosno onoga što je htio svojom porukom da prenese, je važno za prevodioca zato što mora da prouzrokuje istu ili približnu reakciju

---

¹³ Prevod AM: " (...) Usmeni prevodilac, koji konsekutivno prevodi tehničku diskusiju nalazi se između tri elementa, o kojima ne posjeduje jednaka znanja, a to su: jezik, tema razgovora i stručni vokabular. Radnje koje poduzima su sljedeće: potpuno ovladavanje jezikom, priprema koja mu omogućava usvajanje tehničkog vokabulara i pojmova koje pokriva na oba jezika, a na kraju i sposobnost koja mu omogućava da kroz jezik usvoji smisao određenih informacija koje proizilaze iz teme o kojoj skoro ništa ne zna."

kod onih kojima prevodi, isto kao da su izravno čuli poruku od govornika, a ne posrednika tj. prevodioca. *Razlučiti koji je cilj govornikove intervencije sačinjava jedan jako bitan faktor u razumijevanju poruke u cjelosti: ili, ukoliko nije shvaćen cilj, cjelovita poruka je pod rizikom da bude "izgubljena"* (Seleskovitch, 1968:66).¹⁴

Ali, kako bi prevodilac došao do tog cilja i suštine same poruke, potrebno je izvršiti jednu dubju analizu govora. Jedan od glavnih predušlova je aktivno slušanje; dakle prevodilac je aktivni slušalac, koji istovremeno sluša ono šta govornik izlaže, ali i analizira njegovu poruku. Kako bi poruka bila uspješno analizirana i prebačena u drugi jezički kod, potrebno ju je cjelovito razumjeti, ali samim tim i zapamtiti njen sadržaj. Zanimljiv je stav Seleskovitch (1968:74) koja govori o tome da su u prevođenju pamćenje i razumijevanje neodvojivi jedno od drugog, zato što je jedan u funkciji drugog i obratno.¹⁵ Ovakav stav je sasvim logičan i opravdan, s obzirom na to da je nemoguće zapamtiti nešto ukoliko nije jasno, odnosno razumljivo. Konsekutivno prevođenje ne može se ni u kom slučaju smatrati potpunim mehaničkim ili automatizovanim procesom. Kao što se ne prevodi riječ po riječ, tako isto se ne pamti mehanički sadržaj koji je nužno reproducirati na drugom jeziku. Veliku poteškoću predstavljaju brojevi, vlastita imena i tehnički pojmovi, koje je nemoguće i zapamtiti mehanički prilikom procesa prevođenja. No, konsekutivni prevodilac ima jedan jako bitan alat koji mu pomaže u posljednjoj fazi prevođenja tj. u reproduciranju same poruke. Naime, konsekutivni prevodilac ima mogućnost da vodi bilješke tokom slušanja govora. Bilješke su jedan od jako bitnih alata za svakog prevodioca koji prevodi konsekutivno, jer mu pomažu pri podsjećanju na sadržaj poruke koju je čuo samo jednom. Mnoge studije su sprovedene kako bi se analizirale bilješke prevodioca, te ustanovilo na koji način i u kolikoj mjeri je vođenje bilješki od koristi. Činjenica je da je način vođenja bilješki u potpunosti individualizirana praksa i da nema jasno formuliranih uputa po kojima će se svi prevodioci voditi. Svakako da se većina usmenih prevodilaca služi raznim simbolima i engleskim skraćenicama koje su manje više univerzalne, ali ono šta će bilježiti i kako će bilježiti to ostaje na samim prevodiocima. Ono što svakako treba izbjegavati prilikom završne etape usmenog konsekutivnog prevođenja tj. reproduciranja poruke na ciljnom jeziku jeste prekomjerno posvećivanje pažnje samim bilješkama.

---

¹⁴ Danica Seleskovitch, *L'Interprète dans les conférences internationales*, str.66: " Discerner le but qui poursuit une intervention constitue donc un facteur important de la compréhension de l'ensemble du message: or, s'il n'était pas compris, le message tout entier risquerait d'être "perdu"."

¹⁵ Danica Seleskovitch, *L'Interprète dans les conférences internationales*, str.74: " ... en interprétation, la mémoire et la compréhension sont indissociables, l'une étant fonction de l'autre."

Svi koji su prisutni, a ne razumiju jezik na kojem je prvi put izrečena neka poruka, očekuju brz i tačan prevod od prevodioca. Zbog toga bilješke služe samo kao prva pomoć prilikom podsjećanja na usvojena postojeća znanja o temi i poruci koja se prevodi. Uz to, bilješke služe kao pomoć i kod restrukturiranja same poruke, jer omogućavaju prevodiocu da razluči šta je bitno, a šta ne prilikom prevođenja poruke. O tome govori i Jones (2002:40), u knjizi *Conference Interpreting Explained*, gdje spominje sljedeće:

(...) But notes can also be used to enhance the interpreter's ability to reproduce the *structure* of a speech, Notes should therefore reflect the form of a speech, making it clear to the interpreter what is important and what is ancillary, how ideas are related or separated from one another (Jones, 1998:40).¹⁶

Međutim, akcenat ipak treba biti stavljen na razumijevanju smisla same poruke, dok je pamćenje njene forme sekundarna stvar. Poruka svakako treba biti prevedena na drugi jezički kod, odnosno drugu lingvističku formu, stoga ono što je bitno u cijeloj toj operaciji jeste pamćenje smisla same poruke. Prilikom slušanja onog što govornik izlaže, konsekutivni prevodilac se nikad ne smije uhvatit u zamku da počne bilježiti munjevitom brzinom skoro svaku moguću riječ i misao govornika. Jedna od najvećih pogrešaka je pristupiti bilježenju, a pritom se ne skoncentrisati na ono o čemu govornik priča. Na kraju završenog govora, svakom konsekutivnom prevodiocu koji se fokusirao na bilježenje, a ne na razumijevanje poruke, biće nemoguće preformulisati i prevesti poruku. Ukoliko konsekutivni prevodilac nije istovremeno aktivno slušao govornika i bilježio ono što mu je bitno za prevođenje poruke, njegove bilješke će biti beskorisne, jer prevodilac neće biti u stanju da reaktivira ono što je prethodno pohranjeno u njegovom pamćenju. Bilješke se tako mogu posmatrati i kao neka vrsta "podražaja" kojim se reaktiviraju sadržaji koji su nedavno zapamćeni. Ova činjenica je jako bitna, jer i Seleskovitch (1968:79) kaže *da informacija koja je pohranjena istog onog trena kad je opažena malo po malo je potisnuta u pasivnu memoriju, a samim tim je onda nemoguće sjetiti se te informacije u svakom trenutku u kojem to poželimo*.¹⁷ Iz

---

¹⁶ Prevod AM: " (...) Ali bilješke se mogu koristiti i za poboljšavanje sposobnosti usmenog prevodioca da reproducira strukturu govora. Zbog toga bi bilješke trebale da odražavaju formu govora i da jasno ukažu prevodiocu šta je to što je bitno, a šta je posredno, kako su ideje povezane jedne s drugima ili ipak razdvojene jedne od drugih."

¹⁷ Danica Seleskovitch, *L'Interprète dans les conférences internationales*, str.79:" (...) L'information parfaitement présente à l'esprit au moment où elle est perçue, elle est repoussé peu à peu vers le souvenir passif, de sorte qu'elle ne peut plus être évoquée spontanément."

toga slijedi da je nužna reaktivacija informacije iz pasivne memorije kako bi ona prešla u aktivni oblik.

(...) Au moment où parle l'orateur, l'interprète fait donc un effort mental, qui porte parallèlement sur le sens et sur l'expression. Le premier marque le souvenir de façon active, le deuxième laisse un certain souvenir passif de durée assez courte, mais cependant suffisante, pour qu'il reconnaisse, si un interlocuteur les reprend pour y répondre tel mot ou telle expression utilisés par l'orateur (Seleskovitch, 1968:78)¹⁸

Dakle, daje se primat nad onim što je rečeno, a ne kako je rečeno. Shodno tome, po tom principu bi se svaki konsektivni prevodilac trebao voditi. Drugim riječima, koliko god vođenje bilješki bivao automatizovan i individualiziran proces, konsektivni prevodilac u svakom trenutku govornikovog izlaganja mora biti savjestan te napraviti određenu selekciju onog što je nužno da zabilježi kako bi zadržao i reaktivirao iz svog pamćenja, te prenio u bilo koji drugi jezički kod.

Konsektivno prevođenje iziskuje mnogo mentalnog rada i napora, ali se vremenom i iskustvom stiču potrebna znanja koja mogu poslužiti kao olakšica u daljnjem radu. Najbitnije je savladati svaku fazu u procesu usmenog prevođenja. Kako bi se savladale sve faze koje ulaze u proces prevođenja, potrebno je u jednakoj mjeri posvetiti pažnju svakoj od njih. Kada se savladaju sve prepreke, te se prođe kroz svaku fazu u procesu prevođenja, tek tada se može reći da je prevod uspješno obavljen.

---

¹⁸ Danica Seleskovitch, *L'Interprète dans les conférences internationales*, str. 78, prevod AM: "U trenutku kada izlaže govornik, usmeni prevodilac čini jedan mentalni napor koji se paralelno odnosi na smisao i na izražavanje. Prvi predstavlja vrstu aktivnog pamćenja, a drugi više pripada određenom pasivnom pamćenju koje je kratkoročno, ali sasvim dovoljno da, ukoliko sagovornik upotrijebi određenu riječ ili izraz koji je prethodno koristio govornik, usmeni prevodilac će to da prepozna."

4.1. PROCES USMENOG KONSEKUTIVNOG PREVOĐENJA

Svaki konsekutivni prevodilac će se prilikom obavljanja svog posla susresti sa više etapa tokom procesa usmenog prevođenja. Koliko je konsekutivno, ali i generalno usmeno prevođenje, jedan jako kompleksan i odgovoran posao, govori činjenica da svaki usmeni prevodilac obavlja više različitih operacija istovremeno (simultano prevođenje) ili u jako kratkom vremenskom rasponu (konsekutivno prevođenje). Mnogi autori su stavili svoj fokus na sam proces usmenog prevođenja, te svaki od njih razlaže koje su to operacije i šta u njih spada. Najprije treba spomenuti Herberta (1952:10) koji spominje tri različite operacije¹⁹, a to su:

a) *understanding* (razumijevanje);

b) *transference* (prenošenje);

c) *speaking* (govor)

Herbert (1952:11) za prvu fazu procesa prevođenja tj. razumijevanje (*understanding*) spominje da bi usmeni prevodilac trebao da što je moguće cjelovitije razumije sam govor, a da bi u tom uspio, autor navodi da prevodilac treba da slijedi nekoliko stvari, od kojih su neke od njih: da dobro čuje govor, da posjeduje uskospecijalizovana znanja iz jezika na kome je održan govor, da je dobro upoznat sa temom razgovora itd. Pod drugom fazom, odnosno *transference* (prenošenje), Herbert (1952:25) podrazumijeva ono što se događa između slušanja izvornog govora i prevoda tog istog govora. Ono što je zadaća usmenog prevodioca je da taj isti govor koji je čuo samo jednom, učini dostupnim publici na način da njegov prevod bude što vjerodostojniji samom originalu, te da prouzrokuje isti onaj efekat kod publike, odnosno sagovornika, koji je želio da na njih ostavi sam govornik. Na ovo se može dodati već spomenuti cilj govornika, a koji usmeni prevodilac mora da otkrije. Što se tiče treće faze koju Herbert (1952:59) spominje, ona se prvenstveno odnosi na glas prevodioca kojim prenosi prevedenu poruku. Jedan od preduslova svakog usmenog prevodioca je da posjeduje visinu, boju i intenzitet glasa koji je ugodan prisutnima koji čekaju na njegov prevod. Autor navodi sve pojedinosti koje se tiču vokalnih karakteristika koje bi trebao da posjeduje jedan

---

¹⁹ Jean Herbert, *The interpreter's handbook*, str.10: " Although the whole business is often crowded into a very short period, interpretation really consists of three distinct operations: a) understanding; b) transference; c) speaking."

usmeni prevodilac, ali i dodaje koliko akcenat prevodioca igra ulogu prilikom izgovaranja prevoda. Isto tako, ukoliko usmeni prevodilac izgovara jednolično tj. samo jednim tonom od početka do kraja govora, vremenom se gubi nit same poruke i jedan od najvjerojatnijih scenarija je da ga publika koja ga sluša neće moći pratiti, da će ih to uspavati itd.

Nadalje, Lord (1999:31) također spominje tri faze u procesu prevođenja²⁰, a za njega su to:

a) *écouter* (slušanje);

b) *comprendre* (razumijevanje);

c) *exprimer* (izražavanje)

Pod prvom fazom koju spominje tj. *écouter* (slušanje), Lord (1999:31) podrazumijeva razumijevanje samog smisla poruke prilikom slušanja govornika. Prilikom slušanja, svaki usmeni prevodilac nastoji da svu svoju pažnju usmjeri na riječi koje govornik izgovara, na njegov akcenat, ukratko na sve moguće nijanse koje se pojavljuju. No, ono što je bitno je shvatiti suštinu, odnosno da prevodilac vizualizira ono što čuje i da iskoristi svoja prethodna znanja kako bi napravio asocijacije te bolje procesuirao informacije koje je čuo. Pod drugom fazom, odnosno *comprendre* (razumijevanje), Lord (1999:31-32) podrazumijeva pristupanje analizi ili deverbalizaciji samog govora. Autor također dodaje da u konsekutivnom prevođenju ona se odnosi najviše na bilješke koje su se koristile kao pomoćni alat prilikom slušanja i pamćenja sadržaja. Bilješke su, kako Lord (1999:31-32) navodi "vertikalni prikaz informacije na papiru, korištenje ključnih riječi, ideograma ili strijela, a svi su oni kurs koji olakšava ogoljavanje samog teksta, odnosno okosnice ili skeletona kojeg je potrebno ponovo obući u posljednjoj fazi prevođenja."²¹ Pod trećom fazom, *exprimer* (izražavanje), Lord (1999:32) navodi da spada rekonstrukcija originalnog govora, ali na drugom jeziku, odnosno u drugu lingvističku strukturu koja je u 90% slučajeva maternji jezik prevodioca.

---

²⁰ Claude Lord, *L'interprétation des conférences*, str. 31: " Le processus de l'interprétation, c'est à dire le passage d'une langue à une autre, en d'autres termes d'une structure linguistique à une autre, pourrait se résumer en trois mots : Écouter, Comprendre et Exprimer."

²¹ Claude Lord, *L'interprétation des conférences*, str. 31 i 32: " *Comprendre*, c'est procéder à l'analyse du texte, le décortiquer, déverbaliser le discours. En consécutive, la présentation verticale de l'information sur le papier, l'utilisation de mots clés, d'idéogrammes ou de flèches tous azimuts facilitent cette mise à nu du texte, duquel ne subsiste plus que la substantifique moelle, le squelette qu'il faudra à nouveau revêtir au cours de la troisième phase."

Odlika dobrog prevoda je kada je smisao govora, odnosno same poruke u potpunosti prenesen iako je jezički modificiran tj. prilagođen drugom jeziku.

Također, Jones (2002:11) spominje tri različite faze u procesu usmenog prevođenja, koje se ne razlikuju mnogo od onih koje su gore spomenute. Za ovog autora, u tri različite faze procesa usmenog prevođenja spadaju: *understanding* (razumijevanje), *analyzing* (analiza) i *re-expressing* (ponovno izražavanje).²² Pod razumijevanjem Jones (2002:11) podrazumijeva, razumijevanje ne riječi, već ideja koje trebaju da budu prevedene. Autor naglašava i da nije neophodno samo jezičko razumijevanje, nego je potrebno da u djeliću sekunde prevodioci uoče značenje, a to je moguće samo ukoliko aktivno slušaju ono šta govornik izlaže. Polazeći od aktivnog slušanja, Jones (2002:14) ističe da se pristupa analizi onoga šta je izrečeno. Jako je bitno fokusirati se na analizu vrste govora, drugim riječima razlučiti da li je to naprimjer deskriptivni ili narativni govor i sl. Zatim, jako je bitna identifikacija onoga što je ključno za poruku tj. glavnih ideja. U posljednjoj fazi Jones (2002:35) spominje da je jako bitno uspostaviti kontakt očima sa publikom kojoj se prevodi. Nadalje, usmeni prevodilac mora odmah početi sa prevodom za one koji taj prevod čekaju, te da ne smije praviti veće pauze ili pretjerano se posvetiti analizi svojih bilješki. Također, način na koji izgovara prevod, konsekutivni prevodilac ga mora prilagoditi publici koja ga sluša. Sve u svemu kvalitet prevoda ovisi svakako o prevodiocu i o tome koliko je dobro razumio i analizirao ono što je već izrečeno.

Abuín González (2007:30-31) također spominje proces konsekutivnog prevođenja, ali pod prizmom Gilea (1995) i Kohn & Kalina (1996). Vodeći se spomenutim autorima, Abuín González (2007:30-31) u svojoj knjizi spominje dvije faze u procesu konsekutivnog prevođenja, a te faze su:

a) *la fase de recepción* (faza prijema);

b) *la fase de producción* (faza produkcije)

Pod prvom fazom, odnosno fazom prijema (*la fase de recepción*) podrazumijevaju se trenuci kada prevodilac opaža originalni govor, dekodira ga, zadržava dijelove informacija u kratkoročnom pamćenju i pravi bilješke lingvističkih i informativnih elemenata koje će iskoristiti u narednim

---

²² Roderick Jones, *Conference Interpreting Explained*, str.11:" In order, then, the three basic stages of a consecutive interpreter's work are *understanding*, *analyzing*, and *re-expressing*."

fazama njegovog zadatka, odnosno prevođenja (Abuín González, 2007:30). Dakle, od samog početka konsektivni prevodilac se suočava sa izvršavanjem više zadataka istovremeno. Međutim, kako bi bilo jasnije šta je tačno to što obuhvata ova prva faza, Abuín González (2007:30) nastavlja sa podjelom prve faze na tri dijela, u koja spadaju sljedeća tri elementa:

- a) *escucha y análisis* (slušanje i analiza);
- b) *memoria a corto plazo* (kratkoročno pamćenje);
- c) *toma de notas* (hvatanje zabilješki)

Prvi element, odnosno *escucha y análisis* (slušanje i analiza), obuhvata identifikaciju fonetičkih elementa prilikom slušanja, a potom razumijevanje sintaksičkih, semantičkih i pragmatičnih dijelova koji sačinjavaju cjelinu govora koji je saslušan (Abuín González, 2007:30). Potom dolazi drugi element, *memoria a corto plazo* (kratkoročno pamćenje), koji se tiče sposobnosti prevodioca da procesuiru i zadrži u svom pamćenju one informacije koje su relevantne za kasnije reproduciranje prevoda na drugi jezik onoga što je prevodilac prethodno čuo. Treći element je više tehničke prirode, ali je skoro pa neizostavan dio svakog konsektivnog prevodioca. *Toma de notas* (hvatanje zabilješki) je karakterističan element jer se odvija paralelno sa pamćenjem sadržaja, a pomoću kojeg se bilježe simboli, pojmovi i riječi koje su u svrhu prikupljanja informacija u dugoročno pamćenje, te pomažu u rekonstrukciji sadržaja koji treba da bude preveden.

Druga faza, odnosno *la fase de producción* (faza produkcije), podrazumijeva dio procesa u kojem prevodilac pribjegava svom dugoročnom pamćenju, rekonstruira strukturu informacija originalnog govora i rekodifikuje poruku na ciljnom jeziku (Abuín González, 2007:31, prema: Gile, 1995). Abuín González (2007:31) dalje objašnjava kako se i ova druga faza dalje dijeli na četiri različita elementa, a to su:

- a) *recuperación informativa* (oporavak informacija);
- b) *lectura de notas* (čitanje bilješki);
- c) *producción* (produkcija);
- d) *reexpresión* (ponovno izražavanje)

Prvi element sačinjava jednu kompleksnu operaciju tokom koje prevodilac raspolaže jedinicama sadržaja i/ili lingvističnim i pragmatičnim odlikama pohranjenim u njegovom pamćenju i bilješkama tokom slušanja govora. Potom dolazi drugi element, *lectura de notas* (čitanje bilješki), koji se sastoji od dešifrovanja, tumačenja i govorne produkcije pomoću zabilježenih anotacija koje su napravljene tokom prve faze. Treći element je rekodificiranje izvornog govora, i najzad, četvrti element verbalizovana poruka na ciljnom jeziku.

Zaključak je da svaki autor na svoj način vrši podjelu višestrukih mentalnih operacija koje se događaju tokom usmenog prevođenja. Ono što je karakteristično i svojstveno svakom od autora jeste činjenica da se svaka od njihovih spomenutih operacija isprepliće sa operacijama koje pominju drugi autori. Izuzetno je teško razgraničiti i odvojiti sve faze jedne od drugih. Svaka od faza nadopunjuje onu drugu, i tako koegzistiraju tokom procesa usmenog prevođenja. U ovom radu će se ipak te faze podijeliti na tri dijela, a to su:

1. Slušanje;

2. Analiza;

3. Reprodukcija

1. Slušanje

Slušanje spada u početnu fazu svakog procesa usmenog prevođenja (Pavlović, 2000). Prije svakog usmenog prevođenja prvi preduslov je potpuno razumijevanje onoga o čemu govornik iznosi svoje ideje i mišljenja. No, prevodilac mora imati izuzetno visoku koncentraciju za to, kako bi uspješno mogao pratiti govornika u njegovom izlaganju. Prva faza slušanja je i temelj koji nadograđuje sve ostalo, kako bi se na kraju stiglo i do prevoda na ciljni jezik za publiku koja ne razumije govor na izvornom jeziku. Kako će na kraju sam govornik biti protumačen zavisi umnogome od toga kako je prevodilac prenio samu poruku. Iako je više puta spomenuto, opet treba napomenuti da se ne obraća pažnja na riječi, već na cjelokupan smisao. To znači da svaki dobar usmeni prevodilac zna da reducira poruku na smisao i cilj nje same. *Primljena informacija je reducirana na svoj smisao (faza raumijevanja), a potom taj smisao može biti izražen na bilo koji komunikacijski kod*

(Seleskovitch, 1968:84).²³ Prvo što prevodilac radi jeste da lingvistički dekodifira ono što čuje, a potom nastoji da zapamti ono što je od ključnog značaja za interpretaciju i reprodukciju iste poruke ali u drugom lingvističkom kodu. Ono što svaki usmeni prevodilac nastoji je svakako prenijeti poruku koja će biti koherentna na ciljnom jeziku. Ali, koherentnost poruke zavisi od poznavanja jezika usmenog prevodioca. Pod poznavanjem jezika iz kojeg se prevodi, ne misli se nužno samo na potpuno ovladavanje vokabularom. Ono što još spada u ovaj aspekt izvrsnog poznavanja jezika iz kojeg se prevodi, Herbert (1952:15) navodi sljedeće:

(...) Mastery of a language implies more than a full knowledge of its vocabulary and its grammar. One must also be imbued with its spirit, familiar with its traditions, conversant with its sources and its evolution both ancient and modern (Herbert, 1952:15).²⁴

Ali, pored poznavanja jezika i svih njegovih aspekata, jako je bitno prilikom slušanja, sadržaj poruke smjestiti u određeni kontekst. Svakako da prilikom održavanja govora, govornik smješta isti u određenu situaciju i kontekst, ali usmeni prevodilac je taj koji treba da prepozna u kojem kontekstu su dijelovi sadržaja poruke izrečeni. Od konteksta i komunikacijske situacije najviše zavisi kako će prevod biti primljen i shvaćen. U ovom slučaju, konsekutivno prevođenje je specifično iz razloga što prevodilac ima šansu samo jednom da čuje govor na izvornom jeziku. To je razlog zašto se svaki usmeni prevodilac tokom govora pretvara u aktivnog slušaoca. Konsekutivni prevodilac u prvoj fazi procesa svog usmenog prevođenja istovremeno sluša i analizira sadržaj poruke, pritom stavljajući na papir ono što mu je od velikog značaja za dalju rekonstrukciju poruke. Ovdje se prvenstveno misli na vođenje bilješki, koje su u više navrata u ovom radu spomenute. Ali, kako bi u prvoj fazi razlučio šta mu je bitno da zabilježi, a šta ne, konsekutivni prevodilac mora prethodno da usvoji tehnike pomoću kojih će ovladati vođenjem bilješki. Jedan od prvih teoretičara koji se bavio bilješkama u konsekutivnom prevođenju, je Jean-François Rozan, koji u svojoj knjizi *La prise de notes en interprétation consécutive* spominje

---

²³ Danica Seleskovitch, *L'Interprète dans les conférences internationales*, str.84: " L'information reçue est réduite à son sens (stade de la compréhension) puis ce sens est exprimé dans une autre forme linguistique (stade de l'expression)."

²⁴ Prevod AM: " (...) Ovladavanje jezikom podrazumijeva mnogo više od potpunog poznavanja njegovog vokabulara i gramatike. Ono mora također biti prožeto duhom jezika, uskom povezanošću sa njegovim tradicijama i upoznato sa njegovim korijenima i evolucijama, kako u prošlosti, tako i u modernom svijetu."

sedam ključnih principa pomoću kojih se usmeni prevodilac može voditi tokom pravljenja svojih bilješki tokom slušanja, a to su:

(...) Quelques principes tres simples donnent au systeme toute sa sureté et toute sa précision et en rendent l'usage facile. Ces principes sont au nombre de sept, dans l'ordre (Rozan, 1984:13)²⁵:

1. La transposition de l'idée plutôt que du mot
2. Les règles d'abréviation
3. Les enchaînements
4. La négation
5. L'accentuation
6. Le verticalisme
7. Le décalage

Svaki prevod zavisi jednim dijelom i od bilješki koje su napravljene i kojim je na kraju pribjegao usmeni prevodilac kako bi rekonstruisao svoju poruku. Bilješke zapravo čine okosnicu pomoću koje je nužno istu poruku prebaciti iz jezika A u jezik B, pritom vodeći računa o tome da poruka ostane cijela i vjerodostojna.

2. Analiza

Analiza podrazumijeva sagledati jednu širu sliku onoga o čemu je vodio riječ govornik. Međutim, analiza poruke ne bi bila moguća ukoliko usmeni prevodilac nema prethodna znanja o temi koja se vodila tokom neke konferencije, nekog skupa i sl. Zbog toga je bitno obaviti jednu temeljitu pripremu prije usmenog prevođenja, a to znači dobro se upoznati sa temom koja će biti vođena tokom nekog skupa ili konferencije. Svaki konsektivni prevodilac gotovo istovremeno sluša i analizira poruku koju je čuo samo jednom. Analizirati, znači konceptualizirati ono o čemu

---

²⁵ Prevod AM: " (...) Nekoliko jednostavnih principa će pružiti sistemu bilježenja svu moguću sigurnost i preciznost, te načiniti njegovu upotrebu lakšom. Tih principa je sedam po sljedećem rasporedu:

1. Prenos ideje, a ne riječi;
2. Pravila skraćivanja;
3. Vezivanja;
4. Negacija;
5. Akcentuacija;
6. Vertikalni slijed;
7. Međuvrijeme "

govornik iznosi svoje ideje i mišljenja. To je moguće samo ako prevodilac posjeduje prethodna znanja koja se mogu povezati sa informacijama koje trenutačno prima. Seleskovitch (1968:95) o ovome zaključuje sljedeće:

(...) Lorsque nous disons qu'analyser pour comprendre c'est rattacher l'information perçue à des connaissances antérieures, nous entendons par connaissances toutes choses vues, même si leur acquisition date de la minute précédente. On peut donc dire que toute information, une fois comprise, correspond à une acquisition de connaissances qui permet à l'interprète de développer son analyse (Seleskovitch, 1968:95-96).²⁶

Dakle, svakom prevodiocu su potrebna prethodna znanja kako bi razumio poruku i prenio je uspješno iz jezika A u jezik B. Svaki prevodilac pri analizi pravi sebi asocijacije pomoću kojih povezuje sve što je govornik prethodno izložio, a zatim nastoji da od toga stvori jednu smislenu cjelinu koju će prenijeti na ciljni jezik. Prevodilac treba da uradi jednu dublju analizu, pritom uzimajući u obzir i sve nijanse koje su karakteristične za samog govornika i njegov govor. Kako bi poruka ostala cjelovita i vjerodostojno prenijeta u ciljni jezik, prevodilac vodi računa o vrsti govora, jezičkom stilu govora i cilju same poruke. Jezički stil govora je jako bitan za analizu, kao i za sam prevod poruke. Stil govora može varirati od teme do teme, pa se tako prevodioci često susreću sa različitim jezičkim stilovima u zavisnosti od skupa, sastanka ili konferencije koja se održava.

(...) C'est ce qu'il y a de plus difficile à analyser car il n'y a guère plus à comprendre que le but recherché par celui qui parle. Au lieu de relever la cohérence d'un argument, de chercher à voir des images, l'interprète fait porter sa attention sur les motivations et sur la forme utilisée. Il s'attache alors à relever telle épithète, à noter que le discours emprunte telle forme pour se faire aimable, telle autre pour critiquer. C'est un genre de discours où la nuance de style compte beaucoup (Seleskovitch,1968:103-104).²⁷

---

²⁶ Prevod AM: " (...) Kada kažemo da treba analizirati kako bi se razumjelo, to znači da opaženu informaciju povezujemo sa prethodnim znanjima, pod tim podrazumijevamo sva usvojena znanja, čak iako ona mogu biti usvojena prije jednu minutu. Može se, dakle, reći da svaka informacija koja je jednom shvaćena, odgovara usvojenim znanjima koja su prevodiocu potrebna kako bi razvio svoju analizu."

²⁷ Prevod AM: " (...) To je ono što je najteže analizirati, jer se treba razumjeti samo cilj onoga koji govori. Umjesto da otkrije koherentnost nekog argumenta, i da nastoji da sagleda sve slike, prevodilac usmjerava svoju pažnju na govornikove motivacije i formu njegovog govora. Tako, prevodilac, povezuje određeni epitet kako bi zabilježio da li govor poprima takav oblik kako bi bio dopadljiv, ili neki drugi kako bi prepoznao da je govor poprimio kritički oblik. Zapravo se u vrsti govora puno ogleda nijansa stila."

Pri analizi prevodilac zanemaruje riječi kojima je sadržaj neke poruke izrečen. Prevodilac se okreće analizi sadržaja poruke. Može se desiti da prevodilac u govoru prepozna i razumije sve riječi, ali ne može da razumije smisao poruke. U tom slučaju je nemoguće vjerodostojno prenijeti poruku. Dok analizira sadržaj poruke, bilješke su mu jedan od neophodnih alata kako bi shvatio suštinu. Dovoljno je da je prevodilac zabilježio glavne ideje i ključne riječi, jer će se pomoću njih sjetiti toka govora koji je čuo samo jednom. No, nije dovoljno samo zadržati u pamćenju i na papiru glavne ideje, potrebno je prepoznati i veze između njih. Kako bilo koji govor nije samo nabranje rečenica bez bilo kakvog logičkog slijeda, prevodilac mora da prepozna šta se odnosi na šta i koje su veze između određenih manjih cjelina govora. U ovom slučaju, prevodilac se mora osloniti dijelom na svoje pamćenje, a dijelom na bilješke. Iako se prevodiocima često pripisuje izvanredno pamćenje, većina prevodioca se koristi raznim mnemotehnikama kako bi zapamtili sve ono što im je potrebno za rekonstrukciju poruke. Jedna od olakšavajućih okolnosti prilikom konsektivnog prevođenja je upravo to prevođenje nakon što govornik završi sa jednom cjelinom svog govora. Konsektivni prevodilac ima tu "privilegiju" da unaprijed zna u kojem smjeru će ići, ili bi trebao ići razgovor između govornika i sagovornika.

Ako je prevodilac prilikom slušanja i analize zaista razumio sadržaj i suštinu same poruke, on će biti u stanju da je adekvatno prevede iz jezika A u jezik B. Nužno je da se u procesu prevođenja svakoj od komponenti posveti jednaka pažnja, kako bi se došlo do uspješnog usmenog prevoda i kako bi se ostvario cilj koji je postavio sam govornik.

3. Reprodukcija

Nakon što su uspješno završene dvije etape, usmeni prevodilac prelazi na treću, finalnu etapu usmenog prevođenja. Ako je prevodilac slušajući i analizirajući shvatio smisao poruke, on će biti u mogućnosti da istu poruku prenese iz jezika A u jezik B. Za jednog prevodioca je neophodno da se pobrine za krajnji ishod prenesene poruke, to znači da publika bude u stanju da u potpunosti razumije ono što je govornik izlagao. Svaki prevodilac bi trebao da jasno i razumljivo iznese svoj prevod, tako da ne ostavlja mogućnost za dvosmisleno tumačenje govornikove poruke, osim ukoliko sam govornik nije imao namjeru da u svom govoru ostavi nijansu dvosmislenog značenja poruke. Kako bi prevod bio uspješan, prevodilac nastoji da govornikove ideje što vjerodostojnije prikaže. Tako, on traži riječi i rečenične strukture koje bi bile najadekvatnije pri prevodu govornikove poruke. Ono što prevodilac prisvaja su govornikove ideje i misli koje će kasnije

preoblikovati i strukturirati tako da budu dostupne i razumljive na drugom jeziku. Treba se postići da poruka bude što preciznije prenesena, tako da se ne osjeti intervencija prevodioca.

(...) Il ne s'agit pas de rendre par un mot unique ou par une périphrase tous les sens que peut évoquer un mot dans une autre langue, ni même de n'en rendre qu'un en l'isolant de son contexte, mais de créer, indépendamment de la langue originale, les formules les mieux faites pour transmettre le sens et le style du message, et ce dans une recherche de clarté et de précision d'autant plus grande que l'interprète qui n'entend qu'une seule fois, et que c'est par cet énoncé unique qu'il doit se faire comprendre (Seleskovitch, 1968:172).²⁸

Prije nego što počne sa svojim prevodom, prevodilac uzima u obzir publiku za koju prevodi. Neophodno je da prevod prilagodi njima, a da pritom ostane vjeran originalnoj poruci na izvornom jeziku. To znači da semantička vrijednost poruke mora ostati gotovo netaknuta.

Ono na šta treba da se obrati posebna pažnja su kulturološke razlike između govornika i sagovornika, te se zbog toga prevashodno prevod adaptira. Prevodilac se često nalazi u poziciji kada je potrebno neke dijelove poruke dodatno pojašniti ili preformulirati kako bi bile shvaćene od strane sagovornika. Razumljivo je da prevodilac ima do određene mjere slobodu da prevede poruku onako kako on smatra da treba biti prevedena, ali on mora prisvojiti sadržajno cjelovitu poruku iz jezika A, a zatim identičnu prenijeti u jezik B.

Pošto je prevođenje od početka do kraja komunikacijski čin, prevodilac mora uspostaviti kontakt sa onima kojima prevodi. Da bi prevod bio uspješan, prevodilac mora održavati taj kontakt sa njima. Nadalje, da bi se postigao krajnji cilj tj. uspješno ostvarivanje komunikacije između govornika i sagovornika, prevodilac mora imati dobro struktuiran prevod. Prevod sa dobrom strukturom znači da je prevodilac uspješno uočio uzročno-posljedične veze između ideja, povezao ih u svom prevodu, i na kraju izložio sagovornicima onako kako je to vjerovatno i sam govornik želio. Kakav će biti krajnji ishod, i da li će se uopšte dvije strane razumjeti zavisi najviše od samog posrednika tj. prevodioca. Moglo bi se na neki način shvatiti da je uloga prevodioca donekle

---

²⁸ Prevod AM: " (...) Ne radi se o tome da se pomoću jedinstvene riječi ili perifrize ukaže na sva moguća značenja neke riječi na drugom jeziku, niti da neka riječ ukazuje na samo jedno značenje izvlačeći je iz konteksta, već se radi o tome da se stvore, neovisno o izvornom jeziku, najbolji mogući izrazi kojima će se prenijeti smisao i stil poruke, a upravo u tom nastojanju za jasnoćom i preciznošću se ogleda veličina jednog prevodioca koji je poruku čuo samo jedanput i tu jedinstvenu poruku mora učiniti razumljivom."

paradoksalna, jer prevodilac uvijek mora biti prisutan, iako se u prevodu ne bi trebala osjetiti njegova intervencija.

5. PROBLEMI I STRATEGIJE USMENOG KONSEKUTIVNOG PREVOĐENJA

Kada je riječ o procesu prevođenja, nemoguće je ne uzeti u obzir probleme i strategije sa kojima se susreću prevodioci u različitim fazama prevođenja. Činjenica je da na probleme pri procesu prevođenja nailaze svi prevodioci, od onih koji su tek počeli da prevode pa sve do jako iskusnih prevodilaca. Bitno je spomenuti da se fenomen problema u prevođenju ne može posmatrati odvojeno od strategije. Svaki prevodilac nastoji da pri pojavi problema osmisli i primjeni strategiju koja bi taj problem riješila ili barem svela na minimum. Za svaki problem se nastoji naći adekvatno rješenje, odnosno strategija. Zbog toga su u prevođenju problemi i strategije u konstantnoj korelaciji.

Jako je bitno na samom početku definisati pojma problema i strategije. Pod problemom se podrazumijevaju sve poteškoće i prepreke koje ulaze u bilo koju fazu procesa prevođenja. Strategija je način pomoću kojeg se rješavaju ili barem umanjuju problemi sa kojima se prevodioci susreću (Abuín González, 2007:32).

Tokom prevođenja mogu se javiti različiti tipovi pogrešaka. Pogreške se uglavnom mogu javljati na lingvističkoj i kognitivnoj razini. U ovom radu su pogreške na lingvističkoj razini glavni fokus, one se javljaju većinom kod prevodilaca koji nemaju bogato iskustvo iza sebe. Kategorizacija pogrešaka je urađena samostalno, ali pozivajući se na neke od spomenutih pogrešaka kod Abuín González (2007). Neke od pogrešaka na lingvističkom nivou su:

1. Terminologija (tehnički vokabular);

2. Brojevi i vlastite imenice;

3. Akcenat;

4. Jezički registri;

5. Dvosmislenost ;

6. Jezičke interferencije;

7. Sintaksa

1. Terminologija (tehnički vokabular)

Većina skupova, konferencija, okruglih stolova i drugih događaja koji iziskuju intervenciju prevodioca, bavi se temama koje su vezane za tehnički vokabular. Već je spomenuto koliko je potrebno detaljne pripreme kako bi se moglo pristupiti prevođenju, s obzirom na kompleksnost tema i tehničkog vokabulara koji se upotrebljava na takvim sastancima, konferencijama, skupovima i sl. Ponekad se dešava da prevodilac nije obavio dovoljno pripreme prije prevođenja, pa samim tim dolazi u situaciju da mu neki pojam koji je vezan za tehnički vokabular bude nepoznat. Ovaj problem se često javlja u početnoj fazi procesa prevođenja. Ako prevodilac ne razumije pojam koji je u svom izlaganju upotrijebio govornik, velika je vjerovatnoća da će ga prilikom analize i reprodukcije ili potpuno zaboraviti ili neadekvatno prevesti tako da upućuje na nešto sasvim drugo. Jedna od strategija koju prevodilac može upotrijebiti kako ne bi zaboravio taj pojam je zabilježiti ga tokom slušanja. Uopšteno je poznata praksa bilježenja tehničkih pojmova prilikom konsekutivnog prevođenja.

(...) les mots techniques représentent un élément assez important des notes prises en réunion par les interprètes. Et effectivement, les mots techniques font partie des mots toujours notés et transposés en interprétation consécutive (Seleskovitch, 1975:41-42).²⁹

Dakle, većina prevodilaca se služi praksom bilježenja riječi koje su tehničke prirode, jer iako spadaju u riječi koje se generalno rijetko koriste, one su sastavni dio neke uskospecijalizovane oblasti pa samim tim se često koriste na sastancima ili konferencijama koji su te prirode. Druga strategija se odnosi na tehničku riječ koju je prevodilac zapamtio, ali možda nije u stanju da je

---

²⁹ Prevod AM: " (...) tehničke riječi predstavljaju jako bitan element u bilješkama koje prevodioci vode tokom nekog sastanka. I zaista, tehničke riječi su sastavni dio riječi koje se uvijek bilježe i prevode u konsekutivnom prevođenju."

adekvatno prevede. U tom slučaju prevodilac prilikom konsekutivnog prevođenja može da pita prisutne da mu pobliže objasne taj pojam ili da ga jednostavno preformuliše ukoliko mu je jasan koncept, ali ne pronalazi riječ kojom bi ga najbolje preveo.

2. Brojevi i vlastite imenice

Brojevi zauzimaju jedno posebno mjesto u prevođenju. Oni su naročito zanimljivi zato što posjeduju jedinstveno značenje na bilo kojem jeziku. Gotovo nijedan sastanak ne prođe, a da se ne spomenu brojevi u nekom određenom kontekstu. Međutim, iako se smatra da usmeni prevodioci imaju nevjerovatno pamćenje, brojevi su ono što i oni često zaboravljaju. Brojevi mogu biti vrlo značajni za smisao poruke. Ako je prevodilac zaboravio ili promijenio broj koji se pojavljuje u tačno određenom kontekstu, velika je vjerovatnoća da će poruka biti pogrešno protumačena. Jedna od strategija kako bi se broj zadržao u pamćenju jeste pribilježiti ga prilikom slušanja. Ako je broj zabilježen, prevodilac će prilikom čitanja svojih bilješki biti u stanju da se sjeti u kojem kontekstu je broj spomenut i kako se uklapa u cjelovitu poruku.

(...) Le chiffre est le signe linguistique toujours noté en interprétation consécutive. Cette conservation du mot s'explique, car les chiffres sont particulièrement difficiles à retenir de mémoire (Seleskovitch, 1975:15).³⁰

Kao brojevi, i vlastite imenice imaju jedinstveno značenje. Međutim, problem kod zapamćivanja vlastite imenice koja je upotrijebljena u diskursu uočava se već u početnoj fazi slušanja. Problem memorisanja vlastitih imenica u diskursu prevashodno se odnosi na gubitak koncentracije kod prevodioca, ali može upućivati i na nerazumljiv način izgovora od strane govornika. Ukoliko se dogodi da prevodilac smatra vlastitu imenicu kao sekundarnu informaciju ili općepoznatu, velika je vjerovatnoća da je se prilikom reprodukcije neće sjetiti ili je ipak neadekvatno prevesti. Ako je posljednji navedeni problem u pitanju, prevodilac se opet može poslužiti strategijom da je zabilježi tokom slušanja. U praksi se i vlastite imenice često bilježe, bez obzira da li se radi o prevodiocu

---

³⁰ Prevod AM: " (...) Broj je lingvistički znak koji se uvijek bilježi prilikom konsekutivnog prevođenja. Bilježenje ove riječi se objašnjava činjenicom da su brojevi naročito teški za zadržati u pamćenju."

početniku ili iskusnom dugogodišnjem prevodiocu. Uglavnom se ovaj problem uočava kod prevodioca koji nemaju dugogodišnje iskustvo iza sebe.

3. Akcenat

Akcenat ponekad predstavlja problem u prevođenju. Prevodioci često nailaze na poteškoću u slušanju onoga šta govornik izlaže ukoliko govornik ima specifičan akcenat. Iako prevodioci generalno posjeduju izvrsno poznavanje jezika sa kojeg prevode, događa se da prilikom slušanja dođe do poteškoća razumijevanja nekih dijelova poruke. Ono što se može dogoditi prevodiocu jeste da se previše fokusira na razumijevanje jedne riječi ili rečenične strukture izgovorene specifičnim akcentom od strane govornika. Jedna od strategija koju prevodilac u tom slučaju može da upotrijebi jeste fokusiranje na smisao ili raščlanjivanje govora na manje jedinice prilikom analize, a potom spajanje u jednu koherentnu cjelinu (Abuín González, 2007) Isto tako, na osnovu svog znanja i iskustva, prevodilac može sebi pojednostaviti ono što je čuo, pritom poštujući zadržavanje informacija koje su ključne za prevod govora iz jezika A u jezik B.

4. Jezički registri

Jasno je da je od početka do kraja neke konferencije prevodilac samo posrednik između dvije strane koje se na jezičkom nivou ne razumiju. Pošto je prevodilac samo posrednik, to znači da poruka nije prevashodno upućena njemu, već onima kojima želi govornik da se obrati, a nije u mogućnosti bez intervencije prevodioca. Prevodilac se često susreće sa različitim profilima ljudi, koji upotrebljavaju različite jezičke registre. Jezički registri mogu predstavljati problem u prevođenju. Naime, ukoliko nije obratio pažnju na jezički registar, prevodilac dolazi u situaciju da i on ali i govornik budu pogrešno protumačeni. Iskusni prevodioci obično obraćaju pažnju na jezičke registre, dok se prevodiocima koji nemaju mnogo iskustva može desiti da ne obrate toliko pažnju na to. Isto tako se može desiti da prevodilac ne razumije neki izraz ili neku riječ zato što je specifična za jedan određeni registar. Gile (1995:87) o tome kaže sljedeće:

(...) Il peut arriver qu'un mot ou une expression ne soient pas connus de l'interprète, surtout dans les registres littéraires et dans des variantes nationales ou sociolectes particuliers, quand les orateurs ne parlent pas la langue standard', mais la fréquence de ces incidents de parcours est probablement de l'ordre de quelques unités à quelques dizaines d'unités par an, soit un ordre de grandeur négligeable par rapport à la masse des centaines d'incidents qui peuvent se produire par journée de travail (Gile, 1995:87)³¹

Kada se radi o problemu nerazumijevanja riječi u nekom od registara, olakšavajuća je okolnost što su ti slučajevi rijetki, pa samim tim ne podliježu pritisku traženja strategija za rješavanje problema. Svaki živi jezik se vremenom mijenja, pa samim tim se mijenjaju i razne varijante govora, kao i varijante nekih riječi unutar registara. Koliko god prevodilac bio pripremljen, može lako doći u situaciju nerazumijevanja neke riječi ili nekog izraza, ali s obzirom na ostale probleme, ovaj problem zauzima jako mali postotak pogrešaka koje se događaju tokom prevoda.

5. Dvosmislenost

Ponekad se dešava da govornik u svom izlaganju nije jasno izrazio svoje misli. Jedan od vjerovatnijih scenarija je da je govornik sa namjerom svoju poruku prenio sa nijansom dvosmislenog značenja. Prevodilac može doći u zamku da pokušava pojednostaviti ono šta je govornik htio reći, ili ipak u zavisnosti od konteksta ponuditi neko približno rješenje prevoda govornikove poruke. Ovaj problem se može desiti i početniku, ali i iskusnom prevodiocu. Nadalje, ovaj problem se najviše očituje prilikom završne etape usmenog prevođenja. Herbert (1952:30) navodi da " u tom slučaju, prevodilac mora biti oprezan, te ostaviti dvosmislenost poruke i ni u kom slučaju na svoju ruku tumačiti i prevoditi poruku onako kako prevodilac smatra da bi trebala biti shvaćena."³² Dakle, jedna od najboljih strategija koju prevodilac može da upotrijebi je da

---

³¹ Prevod AM:" (...) Može se desiti da neka riječ ili izraz nisu poznati prevodiocu, to se događa osobito u književnim registrima i nacionalnim varijantama ili posebnim sociolektima, kada govornici ne pričaju standardnim jezikom, ali učestalost tih slučajeva je vjerovatno sveden na tek poneke jedinice do desetak jedinica godišnje, ali i to bi bilo po poređenju zanemarive veličine u odnosu na skupinu od stotinjak slučajeva koji se mogu desiti za samo jedan dan grada."

³² Jean Herbert, *The interpreter's handbook*, str.30:" In this case, the interpreter should be very careful to retain the same ambiguity, and not to preclude any of the ways in which the original speech might possibly be understood."

poruku prenese upravo onako kako ju je i prvi put čuo tj. bez donošenja sopstvenih zaključaka i pojednostavljanja.

6. Jezičke interferencije

Gotovo svaki prevodilac poznaje više stranih jezika, a to ponekad povlači za sobom i jezičke interferencije. Jezičke interferencije se dešavaju na jezičkim poljima poput morfološkog, sintaksičkog, leksičkog i sl. Očituju se kao česta pojava među jezicima koji su srodni i koji pripadaju istoj grupi jezika. Naprimjer, uobičajena je pojava da se jezičke interferencije dešavaju između francuskog i španskog jezika, jer pripadaju istoj grupi jezika tj. romanskoj grupi. U usmenom prevođenju jezičke interferencije mogu predstavljati jedan od problema neovisno o iskustvu prevodioca i njegovom izuzetnom poznavanju stranih jezika. Kada se konkretno prilikom prevođenja dešava ovaj problem, sadržaj prevedene poruke gubi jedan svoj semantički dio, pa samim tim i poruka može biti pogrešno protumačena.

(...) Dans les langues proches cependant, l'interférence a beau rendre l'interprétation médiocre, elle ne la rend pas complètement incompréhensible, une partie du sens passant malgré la tournure inhabituelle du langage. Dans les langues dont le vocabulaire et la grammaire sont très différents, l'interférence est moins évidente, mais beaucoup plus dangereuse car les concepts s'y expriment de façon très différente et une transposition trop directe serait en grande partie inintelligible (allemand ou japonais traduit en français par exemple) (Seleskovitch, 1968:169 i 170).³³

Većina iskusnih prevodilaca nastoji da izbjegava jezičke interferencije koliko god je to moguće. Jedna od strategija je da se ono što može biti slično u dva jezika, prevede sa nekom riječi koja je fonološki i morfološki jako različita u jeziku B u odnosu na jezik A, ali koja pokriva isto značenje

---

³³ Prevod AM: " (...) Iako prevod može biti osrednji ukoliko se radi o interferencijama za dva jezika koja su bliska, on ipak nije u potpunosti nerazumljiv, jedan dio značenja se može uvažiti uprkos neobičnom obrtu jezika. Što se tiče jezika čiji vokabular i gramatika su potpuno drugačiji, interferencija je manje očigledna, ali mnogo opasnija zato što koncepti izražavaju na različit način i previše doslovno prenošenje bi veći dio govora učinilo nerazumljivim (naprimjer kada se prevodi njemački ili japanski na francuski)."

kao u izvornom jeziku. Jako česta je i pojava tzv. *kalkova*³⁴, i u većini slučajeva se to događa kada se sa maternjeg jezika prevodi na strani jezik.

7. Sintaksa

Sintaksa može predstavljati problem i prilikom slušanja i prilikom reprodukcije. Ako se radi o prvom slučaju, prevodilac pravi grešku kada ulaže sav svoj napor kako bi percipirao formu sadržaja govornikove poruke. Može se desiti da ukoliko govornik pravi više pauza tokom izgovaranja jedne rečenice, teško je pratiti tok rečenice koja sintaksički nije odmah ustrojena. Jedna od strategija kojom se prevodilac tad može poslužiti je staviti fokus na sadržaj, a ne na formu poruke. Isto tako, prevodilac mora naći i uklopiti cjelokupan smisao poruke u odnosu na temu o kojoj je riječ na nekoj konferenciji. Ali, više grešaka na sintaksičkom planu se događa prilikom finalne faze prevođenja tj. reprodukcije. U nedostatku vremena, prevodilac često može doći u situaciju da ne može jasno formulirati svoj prevod, pa tako dolazi do loše struktuirane rečenice. Prevodilac se tada nalazi u teškoj poziciji, jer mora brzo i koncizno, ali i sintaksički ispravno formulirati svoj prevod, pa ne može sebi da priušti da pravi velike pauze ili da prevod izgovori dugačkim rečenicama koje nisu dobro struktuirane.

(...) Si par contre nous cessons de nous concentrer sur le sens de ce que nous voulons exprimer et si nous faisons porter notre attention sur la forme, nous risquons fort de jouer plus mal et de nous faire mal comprendre (Seleskovitch, 1968:43).³⁵

U ovom slučaju, jedna od strategija je da se prevodilac fokusira na smisao onog što želi da kaže, dok forma treba da bude sekundarna. Podrazumijeva se da poruka ne smije biti bilo kako prevedena, ali ukoliko glavni fokus bude na formi, a ne na sadržaju, prevodilac je u stanju da napravi greške zbog kojih bi došlo do nesporazuma između govornika i sagovornika. Koliko u pisanju, isto toliko i u govoru sintaksa igra veliku ulogu. Kada misao nije jasno izražena i

---

³⁴ Kalkovi se u lingvistici definišu kao doslovni prevodi riječi i izraza stvoreni prevodom sa stranih jezika ili sa maternjeg jezika na strani jezik.

³⁵ Prevod AM: " (...) Ako prestanemo da se fokusiramo na smisao onog što želimo da izrazimo, i ako svoju pažnju usmjerimo na formu, mi mnogo rizikujemo da nas pogrešno razumiju."

sintaktički ispravno formulirana, često dolazi do poteškoća u nerazumijevanju i u prevođenju, ali i u svakodnevnom životu.

6. KORPUS: INTERVJU SA PREVODIOCIMA

U okviru ovog rada za završni dio je koncipiran kratki intervju sa prevodiocima koji potkrjepljuje neke teorijske dijelove ovog rada sa posebnim osvrtom na problematiku usmenog prevođenja. Pitanja su osmišljena u skladu sa obimom ovog rada, stoga se nije moglo ići u detalje. No, ovaj intervju može poslužiti kao neka smjernica za daljnje istraživanje na ovu temu ili teme slične ovoj. Prvi intervju je obavljen sa iskusnim, dugogodišnjim prevodiocem, a pitanja i odgovori su prikazani u cjelosti ispod:

UPITNIK

Ime i prezime: Almira Drino

- 1. Koliko dugo se bavite prevođenjem ?** "15 godina."
- 2. Koliko je po Vašem mišljenju iscrpljujuće usmeno prevoditi i da li u svom poslu češće radite simultane ili konsektivne prevode ?** "Obje vrste prevođenja su zamorne, s tim da simultano prevođenje ne zahtijeva, kao konsektivno, takvu usredsređenost u pogledu pamćenja dijelova teksta koje se zapisuju i pamtí dok govornik govori, ali takođe ni ne pruža mogućnost da se zatraži pojašnjenje od govornika, što je u konsektivni daleko lakše, iako se ne smije prečesto dešavati u toku jednog govora.

U posljednje vrijeme, za razliku od prethodnog perioda, češće radim simultano prevođenje."

3. Koliko Vam je obično potrebno pripreme prije usmenog, konsekutivnog prevođenja (pod pripremom se misli na usvajanje tehničkog vokabulara i upoznavanje sa temom koja će biti razmatrana na različitim naučnim skupovima, konferencijama, sastanvima i sl.) ? "5 do 7 dana, u zavisnosti od teme. Ako se radi, npr. o robotici ili računovodstvu, priprema može biti veoma zahtijevna, kao za vrlo zahtijevan ispit."

4. Da li obavezno pravite zabilješke bez obzira o kojoj vrsti usmenog prevođenja se radi? "Ne, isključivo tokom konsekutivnog prevođenja. Simultano prevođenje vremenski ne dopušta bilježenje."

5. Šta je to što najviše bilježite jer Vam predstavlja poteškoću da zapamtite prilikom slušanja, a bitno je za prevod ? "Brojeve, godine, imena, veznike, negaciju, oznake za glagolsko vrijeme, ..."

6. Koliko Vam općenito predstavlja problem pamćenje brojeva, vlastitih imena i sl. ? "I inače ih teško pamtim."

7. Koliko često Vam se prilikom prevoda dešavaju jezičke interferencije i kalkovi ? Imate li neku strategiju da ih izbjegnute ? "Ne prečesto, ali mi se dešavalo da krenem koristiti neku poštalicu poput 'jednostavno' na bosanskom jeziku ili 'done' na francuskom. Zabilježim sebi na papiru u koji često gledam, s označenim kanalima za jezike da to ne radim, 'osvijestim' problem i jače se usredsredim na taj problem pa ga se, s vremenom, riješim."

8. Da li Vam prilikom slušanja nečijeg govora koji je potrebno prevesti predstavlja poteškoću ukoliko govornik ima specifičan akcenat ? Ukoliko ste odgovorili potvrdno, da li imate neku strategiju kojom se služite da poboljšate razumijevanje govornika ? "Naravno, konkretno sam imala probleme s kanadskim izgovorom francuskog jezika. Jedina djelotvorna strategija je duži rad s takvim govornicima i navikavanje na specifični izgovor, a pritom mi olakšava da gledam u njihove usne dok izgovaraju određene riječi koje tako i prepoznajem."

9. S obzirom da se prilikom prevođenja vjerovatno susrećete sa različitim profilima ljudi, koliko obraćate pažnju na jezičke registre i da li smatrate da Vam mogu predstavljati problem prilikom formulacije prevoda? "Poštujete li registar koji koristi ili dozvoljavate

sopstvenu procjenu da li treba upotrijebiti isti registar u prevodu? Za mene je dobar prevod onaj u kojem su krajnje vjerno prenesene poruke govornika svim raspoloživim sredstvima, što uključuje i registar. Trudim se da u svakoj vrsti prevoda maksimalno poštujem govornika ili autora teksta, s tim da nivo uspješnosti nekada varira od specifičnih okolnosti situacije."

10. Da li ste bili u prilici da se susretete sa problemom koji se tiče nedorečene ili s namjerom izrečene dvosmislene poruke od strane govornika ? "Jesam. Jedno od glavnih pravila usmenog prevođenja je da se svaka rečenica mora završiti, čak i ako je govornik 'ostavio da visi u zraku'.

Što se tiče dvosmislenosti, uvijek tražim dodatno objašnjenje prije prevoda."

11. Da li ste nekada bili u neprilici da ste zbog manjka koncentracije, umora i sl. bili u nemogućnosti jasno formulirati prevod poruke? Da li imate neku strategiju pomoću koje nastojite da to izbjegnute ? "Naravno. Tada se 'popnem' na maksimalno uopšteni nivo poruke, a onda pokušam iz nastavka izjave izvući potrebnu preciznost."

12. Da li Vam je nekada predstavljalo problem ukoliko je onaj kojeg slušate i čiju poruku prevodite pravio duge pauze u govoru ili je prebrzo govorio, ili su mu rečenice bile nelogične? "Bilo koja od te tri situacije UVIJEK predstavlja problem i najčešće se nepreciznost svaljuje na leđa prevodiocu."

13. Da li su oni za koje prevodite imali uvijek na umu činjenicu da bez vas njihova komunikacija ne bi bila moguća? Jesu li Vas uvijek poštovali kao profesionalca koji obavlja svoj posao ili ste primijetili manjak poštovanja prema poslu koji obavljate? Recimo da jesu, uopšteno uzev. Kada niko ne obraća pažnju na prevodioca, a razgovor teče, znači da se prevod odvija tako dobro da ga ni ne primjećuju. To je najbolji prevodilački scenario."

14. Da li je činjenica da ste žena ili muškarac utjecala na odnos poslovnih partnera prema Vama kao prevodiocu/prevoditeljici? "Nije."

6.1. ANALIZA KORPUSA

Intervju je obavljen sa Almirom Drino, dugogodišnjom prevoditeljicom i predsjednicom *Udruženja prevodilaca u Bpsni i Hercegovini*. Kao što se može vidjeti iz priloženog intervjua, Almira Drino se bavi prevodjenjem već 15 godina, što znači da ima poprilično dugo iskustvo u sferi prevodjenja. Što se tiče konkretno pripreme za usmeno prevodjenje, i Almira Drino je svojim odgovorom potvrdila da je potrebna jedna ozbiljna priprema prije prevodjenja, bez obzira na iskustvo.

Nadalje, postavljeno je pitanje da li ima običaj da pravi bilješke i prilikom konsekutivnog i prilikom simultanog prevodjenja, na šta je odgovorila da to čini samo prilikom konsekutivnog prevodjenja, što je svakako uobičajena praksa kod većine prevodilaca. Kao što je već u radu spomenuto, i Almira Drino je kroz svoj odgovor dodatno potvrdila da najviše bilježi ono što je najčešće najlakše zaboraviti poput brojeva, imena, godina, negacije, oznake za glagolsko vrijeme i sl. Bez obzira na iskustvo i izuzetno poznavanje stranih jezika, prevodiocima se dešavaju jezičke interferencije i kalkovi. Jezičke interferencije su uvrštene i u ovaj rad kao jedan od najčešćih problema sa kojim se usmeni prevodioci susreću. Almira Drino je na pitanje koliko joj se često dešavaju jezičke interferencije i kalkovi odgovorila da joj se ne dešavaju prečesto, ali i da ima strategiju pomoću koje taj problem rješava. Naime, njena strategija za rješavanje problema jezičkih interferencija je, kako kaže da "zabilježim sebi na papiru u koji često gledam, s označenim kanalima za jezike da to ne radim, 'osvijestim' problem i jače se usredsredim na taj problem pa ga se, s vremenom, riješim.". Pored jezičkih interferencija, u ovom radu je predstavljen kao problem specifičan akcenat kod govornika, stoga je pitanje vezano za akcenat postavljeno i Almiri Drino, na šta je odgovorila da je konkretno sa kanadskim izgovorom francuskog jezika imala problem, ali da se taj problem može riješiti strategijom koja se tiče dužeg rada sa takvim govornicima, te navikavanje na njihov specifičan izgovor. Nadalje, postavljeno je i pitanje problema sa jezičkim registrima, na šta je odgovorila: "Za mene je dobar prevod onaj u kojem su krajnje vjerno prenesene poruke govornika svim raspoloživim sredstvima, što uključuje i registar." Što se tiče dvosmislenosti poruke, koja predstavlja problem pri formulisanju prevoda, Almira Drino kaže da je jedno od pravila da se uvijek rečenica dovrši, a ukoliko je cjelokupna poruka dvosmislena, njena

strategija je da ipak pita za dodatno pojašnjenje prije formulisanja svog prevoda. Isto tako, potvrdila je da problem u prevođenju može predstavljati i činjenica kada govornik govori prebrzo ili pravi duge pauze, ili ipak su mu rečenice nelogične. Navela je samo da se nepreciznost uvijek prebacuje prevodiocu. Na pitanje da li su oni za koje se prevodi imali uvijek na umu činjenicu da bez prevodioca njihova komunikacija ne bi bila moguća, odgovorila je da uopšteno govoreći jesu i da je dobar prevod onaj kada niko ne obraća pažnju na prevodioca, a razgovor teče. Iz ovog intervjua bi se mogao donekle izvući zaključak da je većina odgovora Almire Drino samo potvrdila činjenice izložene kroz ovaj rad. Što se tiče dijela rada sa problemima i strategijama u prevođenju, iznijela je dodatne, zanimljive strategije za prevazilaženje nekih od problema. Činjenica je da se problemi u prevođenju dešavaju svima, ali da učestalost tih problema varira sa iskustvom i snalaženjem u takvim situacijama. Pored svih problema i kompleksnosti ovog posla, iz ovog intervjua se može zaključiti da generalno ljudi poštuju prevodioca i posao koji obavlja, ali moj lični osvrt je da ipak ljudi i korisnici usluga prevođenja nisu osviješteni u tolikoj mjeri u kolikoj bi trebali biti o važnosti i kompleksnosti ovog posla. Nažalost, od trenutka predaje ovog rada na čitanje, ostali prevodioci nisu završili ovaj upitnik ali svakako mislim nastaviti istraživati u ovom smjeru.

7. ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem smo nastojali ukazati na značaj prevođenja, pri čemu smo fokus stavili na usmeno prevođenje. Cilj ovog rada bio je najprije poći od samog začetka pismenog i usmenog prevođenja, te predstaviti ukratko kako je prevođenje oduvijek i u svim zajednicama imalo veoma važnu ulogu. Najprije je predstavljena historija pismenog, a potom i usmenog prevođenja. Ljudi su i pored jezičkih barijera bili, jesu i biće u kontaktu jedni sa drugima, i to zahvaljujući prevodiocima koji omogućavaju da se taj kontakt uspješno uspostavi.

Potom se kroz rad nastojalo objasniti kakav je odnos između pismenog i usmenog prevođenja, jer je bitno naglasiti da su ovo ipak dvije različite vrste poslova koje prevodilac obavlja. Danas se u praksi u razvijenim zemljama prevodioci obično opredjele za samo jednu vrstu prevođenja, dok na našim prostorima prevodioci i dalje obavljaju dvije funkcije tj. funkciju usmenog i funkciju pismenog prevodioca. Bilo je zanimljivo kroz ovaj rad istraživati konsektivno prevođenje, šta ulazi u proces konsektivnog prevođenja, te koji se problemi mogu javljati prilikom ove vrste usmenog prevođenja. Proces konsektivnog prevođenja je ponajprije predstavljen iz ugla drugih autora koji su dugo izučavali ovaj segment konsektivnog prevođenja. Nadalje, u radu je, na osnovu pregleda procesa prevođenja iz ugla drugih autora, prikazan lični osvrt na proces konsektivnog prevođenja, te su nabrojane etape u procesu konsektivnog prevođenja, gdje je svaka od tih etapa dodatno pojašnjena. Nakon toga su u radu definisani pojmovi problema i strategije, kako bi se pribjeglo analizi nekih od problema i strategija. Zbog kompleksnosti teme, u radu je spomenuto nekoliko problema isključivo na lingvističkom nivou, ali generalno problema i strategija u prevođenju ima u velikom broju. Problemi i strategije čine sastavni dio svakog prevođenja, stoga je bilo potrebno napraviti istraživanje koje bi moglo biti od pomoći budućim prevodiocima. Također je bilo potrebno obaviti i razgovor sa nekim od prevodilaca, kako bi se uočilo da li su i u kolikoj mjeri teorija i praksa usmenog prevođenja komplementarne. Razgovor je obavljen sa prevoditeljicom i predsjednicom *Udruženja prevodilaca u Bosni i Hercegovini* čiji su odgovori dobrim dijelom potvrdili iznesenu problematiku usmenog prevođenja u ovom radu.

Danas je prevođenje tema koja je jako aktuelna i još uvijek nedovoljno istražena. I pored svih poteškoća i kompleksnosti posla koji prevodilac obavlja, činjenica je da prevođenje pruža bogato iskustvo i cjeloživotno učenje i usavršavanje

8. LITERATURA

1. Abuín González, Marta, *El proceso de interpretación consecutiva: un estudio del binomio problema-estrategia*, Granada:Editorial COMARES, 2007.
2. Abuín González, Marta, La toma de notas: el desarrollo de la habilidad de aprendiz a intérprete. *Hermēneus. Revista de Traducción e Interpretación*, str.1-21, Madrid: CES Felipe II. Universidad Complutense de Madrid, 2009.
3. Abuín González, Marta, Problemas y estrategias en la interpretación consecutiva: consideraciones metodológicas. *Hermēneus. Revista de Traducción e Interpretación*, str.19-28, Madrid: CES Felipe II. Universidad Complutense de Madrid, 2004.
4. Dörte, Andres, *Konsekutivdolmetschen und Notation*, Frankfurt am Main: Peter Lang-Verlag, 2002.
5. Gile, Daniel, La traduction et l'interprétation comme révélateurs des mécanismes de production et de compréhension du discours. *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, str.20-30, Montréal :Les Presses de l'Université de Montréal, 1990.
6. Gile, Daniel, *Regards sur la recherche en interprétation de conférence*, Lille: Presses Universitaires du Lille, 1995.
7. Gillies, Andrew, *Note-taking for Consecutive Interpreting: A Short Course*, Manchester: St. Jerome Publishing, 2005.
8. Herbert, Jean, *The Interpreter's Handbook: how to become a conference interpreter*, Genève: Georg and Cie S.A., 1952.
9. Ivir, Vladimir, *Teorija tehnika prevođenja*, Sremski Karlovci: Centar "Karlovačka gimnazija", 1978.
10. Jones, Roderick, *Conference Interpreting Explained*, Manchester: St. Jerome Publishing, 2002.

11. Kohn Kurt i Kalina Sylvia, *The Strategic Dimension of Interpreting*. *Meta : journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, str.118-138, Montréal :Les Presses de l'Université de Montréal, 1996.
12. Lord, Claude, *L'interprétation des conférences: une vue d'ensemble*. *REVUE ATALA CULTURES ET SCIENCES HUMAINES*, str. 27-36, Rennes: Lycée Chateaubriand de Rennes, 1999., dostupno i na: <https://www.lycee-chateaubriand.fr/revue-atala/1999/10/23/atala-n2-la-traduction-1999/>
13. Nida A. Eugene i Taber R. Charles, *The Theory and Practice of Translation*, Leiden:United Bible Societies, 1982.
14. Pavlović, Vladimir, *O prevodilaštvu i prevodiocima*, Beograd: MULTI SERVIS BEOGRAD, 2000.
15. Rozan, Jean-François, *La prise de notes en interprétation consécutive*, Genève: Georg and Cie S.A, 1984.
16. Seleskovitch, Danica, *L'interprète dans les conférences internationales: problèmes de langage et de communication*, Paris: Lettres Modernes, 1968.
17. Seleskovitch, Danica, *Langage, langues et mémoire: étude de la prise de notes en interprétation consécutive*, Paris: Lettres Modernes, 1975.

Internetski izvori:

1. <https://www.larousse.fr/>
2. <https://revistas.uva.es/index.php/hermeneus/index>
3. <https://www.lycee-chateaubriand.fr/revue-atala/>
4. <https://aiic.org/>

